

نیوکاران پارس

از

محمدجواد بهرنوری

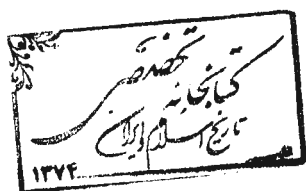
با همکاری

جنبش ملی نیوکاری استان فارس

اسکن شد

نیکو کاران پارس

از :

محمدجواد بهروزی

با همکاری :

جنبش ملی نیکوکاری استان فارس

به انگیزه‌ی برپایی
دومین همایش جنبش ملی نیکوکاری
۲۱-۲۳ اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ شاهرشامی
تخت جمشید

در سرگذشت پر فر و شکوه ایران، پارس جایگاه ویژه‌ای دارد که می‌توان گفت سرگذشت نویسان هر کدام به گونه‌ای به بازتاب ویژگیهای این سرزمین جاوید و مردمش پرداخته‌اند از اینروی دفتر مرکزی جنبش ملی نیکوکاری برآن شد تا در برنامه‌ی کارش که بخشی از آن بزرگداشت نیکوکاران و نیک‌اندیشان و گرامی‌داشت آنان است این بخش از کوشش خود را از پارس و شیراز آغاز کند به‌ویژه که امسال دومین همایش جنبش ملی نیکوکاری نیز در این استان و در تخت جمشید بارگاه پرفروشکوه شاهنشاهان هخامنشی برگزار می‌شود بنابراین از نویسنده‌ی ارجمند آقای محمدجواد بهروزی خواسته شد تا در این باره به فراهم آوردن کتابی بپردازند که اینک در دسترس شماست .

این‌کار بایاری مدیرعامل سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی استان فارس و نماینده‌ی جنبش ملی نیکوکاری در این استان به فرجام رسید.
امید آنکه دیگر کمیته‌های جنبش ملی نیکوکاری و به‌ویژه نمایندگان این جنبش ملی در سراسر کشور بتوانند به فراهم آوردن چنین نامه‌هایی بپردازند .

دفتر مرکزی جنبش ملی نیکوکاری

نام نیکو گر بماند ز آدمی
به کز او ماند سرای زرنگار

تاریخ و فلسفه نیکو کاری

بنام خداوند بخشنده مهربان

اقوام آریائی که طایفهٔ ماد شعبه‌ای از این اقوام اند در حدود چهار هزار سال قبل از این بایران آمدند و این سرزمین را بنام خود (ایران) نامیدند و تقریباً در آخر همین هزاره هم زرتشت پیامبر ایران باستان ظهور کرد. گویا پیش از زرتشت هم مزداپرستی و یکتا پرستی دین ایرانیان بوده که با آمدن زرتشت دین ایرانیان قدیم کامل شد. هدف زرتشت. رونق فرهنگ و تمدن، - رواج - راستی - صفای ضمیر - تکامل معرفت نفس است سنت زرتشت انسان را به آنچه از خوبی راستین سود می‌بردو

از بدی زیان می‌بیند آگاه می‌سازد از انجام کار نیک دریغ ندارد . مخصوصاً فلسفه وجود دو همزاد نیک و بد . تاریکی و روشنائی و شناساندن همین دو خصال با دو گوهر که در منطق اسلامی به نفس مطمئنه و نفس اماره (فرشته و شیطاں) تعبیر شده کوششی است که پیامبر ایران باستان میکوشیده تا نیروی یزدانی و خوبی و نیکی را در درون انسان تقویت کند و دستور بزرگ (پندار نیک - گفتار نیک - کردار نیک) نمونه‌ای از این کوشش آسمانی است باین نیایش زرتشتیان توجه فرمائید .

«پروردگارا . تو را به یکتائی - دانائی و توانائی می‌ستاییم و تو را آفریننده گیتی و مینو (مینو - جهان پس از مرگ) و سرچشمه پاک منشی و راستی دانسته می‌ستائیم . بیا بیاری مای اهورامزدا تا همیشه براه راست رهنمون شویم .»

«... پروردگارا : ما را نیروئی ده که گرد بد اندیشی و بدگفتاری و بدکرداری نگردیم و نیکیهای مردم را با نیکی پاسخ دهیم و بماتوانائی ده تا از خویشان و همسایگان و مردمان مستمند دستگیری کنیم و در آبادانی این سرزمین اهورائی کوشا بوده از کرفه (ثواب) آبادانی و درختکاری بهره یابیم . آسودگی در زندگی ، فراخی در روزی . فرزندان سودمند و پارسا و نگهبان ایران ، پاکی و استواری در دین ، گفتاری رسا و آنگاه دانشی که بسوی زندگی راستین و بهین (بهترین) رهبرمان باشد . بما ارزانی فرما ...» (از کتاب چکیده‌ای از سخنان زرتشت) در جهان ما نیکی و بدی - زشتی و زیبائی . تاریکی

و روشنائی درهم آمیخته است . دستور آسمانی اینست که
نباید از بدی و زشتی‌ها در هراس باشیم و بخاطر آن از
جهان و خوبیهایش چشم‌پوشیم . بلکه تا میتوانیم بابدی
و فساد مبارزه کنیم .

ای که دستت میرسد کاری بکن

پیش از آن کز تو نیاید هیچکار

راه کمک و دوستی و نیکی و خیراندیشی راهی است که
ما را بکعبه سعادت و خوشبختی میرساند . خداوند از کسی
خشنود میشود که راه نیکی و نیکوکاری را برگزیند و از
بدی و بدکاری بگریزد و برای پیشرفت و بهبود جامعه به
نبرد با بدیها و بد کاریها پردازد .

کورش کبیر در سال ۵۵۹ قبل از میلاد مسیح (نخستین
سال شاهنشاهی) که بجای پدر در فارس نشست شالوده
نظام شاهنشاهی ایران را پی‌ریزی کرد که تا امروز باقی
است و تا جاودان نیز باقی خواهد ماند زیرا با وجود
امپراطوریهای بزرگی که در گذشته با ایران کوس رقابت
و برابری می‌زدند مانند امپراطوری روم یونان - مصر -
بابل . کلد و آشور و فینیقیه و غیره و همه و همه از بین
رفته‌اند و از رژیم و سلطنت آنها امروز اثری باقی نیست
و بجای آنها کشورهای با رژیم دیگر و زبان و دین و
فرهنگ دیگر بجای مانده ، تنها کشور شاهنشاهی ایران
است که با همه فراز و نشیب‌ها و روزهای تلخ و شیرین
آن متجاوز از دو هزار و پانصد سال با همان رژیم
شاهنشاهی و همان خصوصیات ارزنده ملی هنوز پا بر
جاست و روز بروز هم درخشان‌تر میشود .

بقای استقلال و رژیم شاهنشاهی ایران بستگی به دو رمز اساسی دارد. یکی توجه به مبدأ و ایمان به خداست که در همه حال فره‌ایزدی و نظر پروردگار این کشور باستانی را نجات داده و دیگر اصل عدالت خواهی و دادگری است که رشته اتحاد شاه و ملت را بهم مستحکم کرده است و در مواقع سخت با پایداری و جان‌بازی مملکت را بکمک هم از سقوط نجات بخشیده‌اند.

اصول عدالت خواهی و دادگری و خصال پسندیده آزادمنشی و مردم‌نوازی و نیکی و نیکوکاری توجه و کوشش فوق‌العاده به عمران و آبادی و نگهداری رسوم و آداب ملی و اعتقادات مذهبی از مظاهر رژیم شاهنشاهی ایران است.

زرتشت میفرماید «خیر پیوسته با شر مبارزه دارد. نیکی‌ها لشکر (اهورا مزدا) و بدیها سپاه (اهریمن) اند و همیشه نیکی بر بدی پیروز خواهد شد» همچنانکه در تاریخ مادها دیده شده از جمله پیروزی کاوه آهنگر بر ضحاک ستمگر.

تاریخ نشان میدهد که شاهنشاهی ایران همواره توأم با دادگری و دادخواهی بوده سه اصل مهم پندارنیک گفتار نیک و کردار نیک که شعار آسمانی و انسانی ایران باستان است درجه اهمیت نیکوکاری را در ایران میرساند یعنی نیکو فکر کن، نیکو صحبت بدار و نیکو کار باش.

این فرمان یزدان است. فرق نمیکند در دین زرتشت امر میکند که ای انسان پندار و گفتار و کردار خود را نیک کن و از اهریمن دوری نما و در اسلام هم میفرماید ان الله

يأمر بالعدل والاحسان ای انسان ؛ این همه دستور های صریح و روشن که برای نیکی و نیکوکاری آمده است . اصل و اساس همه ادیان نیکوکاری است . کورش وقتی به بابل وارد شد این بیانیه را انتشار داد .

«وقتیکه به بابل رسیدم . مردوك خدای بزرگ مردم نجیب بابل را مطیع من کرد و سربازان من با صلح از بابل عبور کردند و اجازه ندادم که از کسی رفتار غیر دوستانه سر بزند . اهالی بابل را از قید زحمت نجات بخشیدم خانه های آنها را که خراب کرده بودند از نو ساختم و عمران بخشیدم . خدای بزرگ از رفتار من خوشنود شد و مرا یاری و یآوری کرد .»

این فرمان شاهنشاه مقتدر و پیروزمند ایران است که باملل مغلوب چطور رفتار کرد . نیکوکاری و محبت در نهاد شاهنشاهان ایران وجود داشته و دارد .

تاریخ کشورهای مختلف پر از کشورگشائی و قتل و کشتار و جنگ و ستیز و انقلاب و بردگی است که بمقتضای زمان و مکان و برای تصرف کشورهای همسایه یا دست اندازی به ممالك عقب افتاده . با اشاعه مرام خود بین دولتها تفرقه انداخته و از آب گل آلود می خواهند ماهی بگیرند اما با يك نظر به تاریخ کهنسال ایران می بینیم که کشورداری همراه کشورگشائی پیش رفته و تا امروز که متجاوز از ۲۵۰۰ سال از شاهنشاهی ایران میگذرد . علاوه بر فتوحاتی که پادشاهان ایران کرده اند سرتاسر تاریخ ایران پر است از کشورداری و دادگری و نیکوکاری و احسان به کشورهای مغلوب . اگر هم

پادشاهانی بودند که به قتل و کشتار و اعمال وحشیانه میپرداختند مسلماً ایرانی نبودند و بیگانگانی بودند که چند صباحی به باطل حکومت ایران را بدست داشتند .
به عقب برمیگردیم :

اولین پادشاه ایران (دیوکس) (ایاکو) نام داشت .
که از طرف مردم انتخاب شد . او وظیفه دار اجرای عدالت و بسط داد و دادگری و قضاوت میان مردم بود .
پادشاهی در ایران با عدل و داد شروع شد و شاهنشاهان ایران همه جا خود را نماینده خدا و مجری احکام دین و نماینده عدل و داد میدانستند کشورداری در ایران برچند اصل مهم استوار است .

۱- رعایت دین و مذهب :

همه شاهنشاهان ایران خود را مظهر خدا دانسته و در تبلیغ دین و مذهب پیشقدم بوده اند و خود را ظل الله و نماینده پروردگار میدانستند . از خصوصیات شاهنشاهان ایران که الگو و سرمشق سایر مردم بودند توجه به مبدأ و پروردگار و ایمان و عقیده راسخ به یزدان بود . چنانکه در اکثر کتیبه ها و سنگ نبشته ها . کلام آنها با نام خدا آغاز شده و پیشرفتهای خود را مرهون توجه اهورا مزدا میدانستند خشایارشا گوید :

« آنچه من بنا کردم و آنچه را پدرم بناکرد همه آنها را به خواست اهورا مزدا کردیم . »
اردشیر ضمن وصایای خود به شاپور تأکید میکند که :

چنان دین و شاهی بیکدیگرند
 توگوئی که در زیر یک چادرند
 نه بی تخت شاهی بود دین به پای
 نه بی دین بود شهریاری به جای
 همین علاقه پادشاهان ایران به دین و مذهب بوده
 که در تمام ادوار تاریخ پادشاه مروج دین هم بوده و مردم
 نیز از آنجا که تابع شهریاران خود بودند به اصول دین
 پای بند بودند .

۲- وجود فره ایزدی در وجود شاهنشاهان :

نه تنها پادشاهان ایران به دین و مذهب پای بند بودند
 بلکه از طرف خداوند نیز سلطنت آنها تضمین شده و
 نیروی یزدانی بنام (فره ایزدی) همواره نگاهبان آنها
 بوده است . در تاریخ طولانی ایران مواقع حساسی بوده
 که استقلال و بقای ایران به موئی بسته بود و بیم آن
 میرفت که این کشور از هم متلاشی شود که ناگاه دست
 غیب میآید و بر سینه نامحرم میزد و سرداری رشید و
 فرزندی برومند از ایران به فرمان یزدان ، ایران را
 از سقوط نجات میداد .

۳- آبادانی و آبادگری :

تقریباً میتوان گفت که کلیه پادشاهان ایران به
 آبادانی و عمارت دلبسته بودند و امروز در گوشه و کنار

این کشور که نسل آثار شاهنشاهان عظیم ایران باقی است. در هر شهر و دیار آثاری از ابنیه پادشاهان - قصور - آتشکده‌ها - مساجد حسینه‌ها و مدارس و امامزادگان دیده می‌شود.

از نقش و نگار در و دیوار شکسته

آثار پدید است صنادید عجم را
باید توجه داشت که آبادانی و عمارت از اهم کار های نیک و باعث خوشنودی آهورامزدا است و برعکس ویرانی و خرابی از مظاهر اهریمن است و پادشاهان و عامه مردم که همیشه برای رضایت خاطر آهورامزدا سعی بوده‌اند به ساختن ابنیه و عمارات و ترمیم خرابیها کوشا بودند. و بعد از ظهور اسلام نیز برای خاطر رضای خدا و انجام کار خیر بساختن کاروانسرا و مساجد و آب‌انبارها و بقاع متبرکه و بیمارستانها میپرداختند که امروز سرتاسر ایران از این ساختمانها زیاد است.

۴- اصل دادگری و نیکوکاری :

اکثر شاهنشاهان ایران . دادگر و نیکوکار بوده‌اند و بر زبردستان و مردم کشور نیکی میکردند و بهمین دلیل هم همیشه پیوندی آسمانی بین شاه و ملت از زمانهای دور تا با امروز در ایران وجود داشته است . زیرا پادشاهان یکی از وظائف عمده خود را اجرای عدالت و تعمیم نیکی و نیکوکاری میدانستند . داریوش در کتیبه بیستون میگوید :
«از اینجهت آهورامزدا مرا یاری کرد و ایزدان دیگر .

که چه من و چه دودمانم نه شریر بودیم و نه دروغگو و نه بی‌انصاف . من موافق حق و عدالت سلطنت کردم ....»
باین دستور که در بخش پانزدهم (دینکرد) آمده توجه فرمائید .

بدام انداختن یا گرفتن حیوانات وحشی باید آنچنان انجام گیرد که باندام آنان آسیبی نرسد . ستم به جانوران سودمند . زدن آنان . کندن پر پرندگان کشتن آنان بدون جهت و همچنین گرفتن ماهیان بطوریکه بی‌فایده گردند از گناهان بشمار میرود . به بینید در کشوری که اذیت کردن حیوانات گناه بشمار میرود در باره آدمیان چه دستوراتی وجود دارد . این مسلم است که اذیت بانسان صدچندان از جانوران گناه دارد و نیکی و نیکوکاری ثواب و اجری عظیم دارد در (دین یشت) قسمت کهنه اوستا آمده «زرتشت علم را به واسطه پندار نیک و گفتار نیک و کردار نیک خویش بستود و از او ثبات قدمها و شنوائی گوشها و قوت بازوان و صحت بدن و قوه بینائی درخواست نمود .

پیغمبر ایران باستان همه جا پندار نیک و گفتار نیک و کردار نیک را ستوده و پیروان خود را به نیک‌اندیشی و نیکوکاری امر داده است .
نیکی و نیکوکاری موجب رضای خدا و رستگاری و سعادت دوجهان است .

استاد سخن فردوسی بر مبنای (خداینامه) از عدالت ایرانیان در زمان کیخسرو میفرماید :

نشست از برتخت شاهنشاهی
 بسر بر نهاد آن کلاه مهی
 بگسترد گرد جهان داد را
 بکند از زمین بیخ بیداد را
 هم آنجا که ویران بدآباد کرد
 دل غمگنان از غم آزاد کرد
 هرآن بوم و بر کان نه آباد بود
 تبه بود و ویران ز بیداد بود
 درم داد و آباد کردش به گنج
 ز داد و ز بخشش نیامد به رنج
 همین کیخسرو به گودرز چنین اندرز میدهد:
 نگر تا نیاری به بیداد دست
 نگر دانی ایران آباد پست
 بهرکار با هرکسی داد کن
 ز یزدان نیکی دهش یاد کن
 نگه کن رباطی که ویران بود
 پلی کان به نزدیک ایران بود
 دگر کودکانی که بی مادراند
 زنانی که بی شوی و بی چادرند
 دگر آن کش آمد به پیری نیاز
 زهرکس همی دارد او رنج، باز
 بر ایشان در گنج بسته مدار
 به بخش و بترس از بد روزگار
 تا آنجا که فردوسی میگوید:
 ز دادش جهان یکسر آباد بود

دل زیر دستان بدو شاد بود
 به جائی که بودی زمینی خراب
 وگر تنگ بودی به رود اندر آب
 خراج اندر آن بوم برداشتی
 زمین کسان خوار نگذاشتی
 بدادی ز گنج آلت و چار پای
 نماندی که پایش نرفتی ز جای
 این چنین بودند شاهنشاهان ایران که به داد و دادگری شهره
 آفاق شدند.

* * *

تا اینجا مختصری از نیکی و نیکوکاری گذشت، اکنون به همراه
 شما تاریخ درخشان شاهنشاهی ایران را ورق میزنیم.

۱- هخامنشیان

در شریعت زرتشت آمده که قدرت را نباید آلت و
 حربه‌ای برای انهدام و نیست و نابودی بکار برد. بلکه
 باید این موهبت الهی را برای نیکی و آسایش مردم بکار
 انداخت. و بهمین دلیل کورش از قدرت خود برای بسط
 عدالت و آسایش مردم استفاده کرد. نیکی و احسان و
 گذشت او در بابل و سایر کشورهای مغلوب باعث حیرت
 دنیای آن روز گردید چنانکه افلاطون مینویسد.
 «کورش علاوه بر شاهنشاهی مقتدر و با قدرت،
 سرداری بزرگ و دوستی عالیقدر برای کشور خود بود

وی بهمه مردم حقوق آزاد و برابری بخشید. مردم کشور
پهناور او وجانشینان او در زیر پرتو این آزادی و هم-
آهنگی و خردمندی از رفاه بیشتری برخوردار بودند. «
گزنفون کتاب (تربیت کورش) میگوید:

«کورش نابغه‌ای کامل بود وی دوست عالم انسانیت
و طالب حکمت و دوستی و راستی بود... او میخواست در
نیکوکاری سرآمد همه مردم باشد.»
کورش تا هنگام مرگ هم از یاد خدا غافل نبود و در
وصیت به دوفرزند خود میگوید.

«از خدایانی که (منظور از خدایان مظاهر خدای
یکتا است) جاویدانند و همه چیز را می‌بینند و به هر کار
قادرند بترسید.»

در کتیبه خشایار شاه آمده:

«...وقتی که من شاه شدم بسیار ساختمانهای عالی
بنا کردم. آنچه را که بوسیله پدرم کرده شده بود من پائیدم
و کار دیگری اضافه نمودم. آنچه من بنا کردم و آنچه را که
پدرم بنا کرد همه آن را بخواست اهورامزدا کردیم.» نیکی
میکردند، احسان می‌نمودند، ساختمانها برپا میداشتند
و ایمان به خدا داشتند و همه کارها را بخواست خدا
میدانستند. این عقیده و ایمان پدران ما بود به دین و
اوامر پیشوایان دین خود.

نیکی و نیکوکاری در باره مردم از اخلاق پسندیده
شاهان دوره هخامنشی بوده خواه از جهت مالی (جود و
بخشش) و خواه از جهت معنوی - بصورت (احسان و
تشویق) در علم اخلاق آمده که در هر جامعه اشخاصی

هستند که به یاری دیگران نیازمند میگردند. انسان مکلف است که در این موقع بکمک ایشان بشتابد و از آن ها دستگیری کند. شاهنشاهان ایران همیشه در کار نیک و نیکوکاری پیشقدم بودند.

داریوش در یکی از کتیبه های خود گوید:

«گوید داریوش شاه. برای این اورمزد به من یاری کرد و خدایان دیگر هستند. که نه دشمنکام – نه دروغگو هستم و نه زورکن (ظالم) نه خودم و نه خاندانم، از پی راستی رفتیم».

۲- ساسانیان

عدالت و دادگستری نیک و نیکوکاری. از صفات عالی و بارز شاهنشاهان ساسانی بوده و شك نیست که هرگاه پادشاه عادل و نیکوکار باشد. عامه مردم نیز به نیکوکاری روی می آورند و در سطح کشور هم نیک و نیکوکاری رونق میگیرد. نمونه بارز آن خسرو انوشیروان عادل است. همان پادشاهی که رسول اکرم در باره وی فرمود. (ولدت فی زمن ملك العادل).

وقتی از پیغمبر اکرم کسی سؤال کرد که چرا سلطنت در خاندان ساسانی دیر پائید؟ فرمود: (لأفتمهم بالعباد و عمارتهم فی البلاد) (یعنی بخاطر شفقت بمردم و عمارت کردن در شهرها) و در حقیقت خداوند چون به قومی نظر لطف و مرحمت داشته باشد پادشاهی دادگر بر

آن قوم ارزانی میفرماید. و پادشاهان ساسانی اکثر اچنین بودند.

اردشیر چون تاج پادشاهی بر سر نهاد چنین گفت:
«اهورامزدا را سپاس میگویم. که نعمت خویش را
خاص ما کرد و موهبت و برکت خود را بما داد.

«... بدانید که در راه دادگستری و گسترش فضیلت
و استقرار آثار نیک و آبادانی شهرها و مهربانی ب مردم
و آبادی کشور و مرمت آن بناها که ویران شده همی
کوشم».

کشوری که پادشاهش چنین اندیشد همیشه آباد
و سر بلند خواهد بود.

و باز از اردشیر نقل میکند که گفته :

«کشورداری جز بیاری سپاهیان ممکن نیست و حفظ
نظام سپاهیان بدست مردان بزرگ است و مردان بزرگ
را باید با ثروت و مال در اختیار گرفت و مال به آبادانی
بدست می آید و آبادانی با اجرای عدالت و نیکوکاری امکان
پذیر است.»

می بینیم که اصل و اساس کشورداری باز نیکوکاری
است بهرام گور پادشاه ساسانی در وصیت نامه خود می-
گوید:

چنان باش که مردم از تو در آسایش باشند. چنان
مباش که تو از مردم در آسایش باشی. چه کلام بزرگ و
پر معنائی است.

خدا را بر آن بنده بخشایش است

که خلق از وجودش در آسایش است

خسرو پسر قباد شاهنشاه ساسانی همیشه بمردم
میگفت:

«از نیکان باش تا ملکوتی باشی» (از کتاب اندرز
خسرو قبادان) و چه نیکو گفته است زیرا نیکوکاری و
احسان. انسان را بعالمی ملکوتی می برد و زنگار از
دل می زداید. و نوری بر عارض نیکوکار می درخشد
که راهنمای اوست بسوی بهشت جاویدان.
از خسرو انوشیروان پرسیدند که بدترین مصائب
چیست گفت:

«اینکه به کار نیک قادر باشی و نکنی تا وقت آن فوت
شود».

فردوسی گوید:

دل شاه کسری پر از داد بود
به دانش دل و مغزش آگاه بود
پادشاهی عادل و نیکوکار و مهربان که تا امروز آوازه
عدالتش باقی است:

فردوسی از قول انوشیروان میگوید:
نباید که جز داد و مهر آوریم
و گر چین به کاری به چهر آوریم
به پاداش نیکی بیایی بهشت
بزرگ آنکه جز تخم نیکی نکشت
به نیکی گرای و به نیکی بکوش
بهر نیک و بد پند دانا نیوش
چو نیکی نمایند. پاداش کن
همان تا شود رنج نیکی کهن

بر ارزانیان گنج بسته مدار
 به بخشای بر مرد پرهیزکار
 انوشیروان در کتاب (رفتار نامه) (ترجمه آقای محمد-
 علی امام شوشتری) چنین میگوید:
 «چنان دانسته‌ام که سپاسگزاری گونه‌ای با گفتار
 است و گونه‌ای با کردار و چون در کارها نگریستم که
 کدام نزد خداوند پسندیده‌تر است دیدم چیزی که با آن
 آسمانها و زمین برپاست و کوهها برجا. وجوئها روان و
 آفریدگان آفریده، آن راستی و داد (نیکوکاری) است.
 دیدم که میوه راستی و داد. آبادی سرزمینهاست که مایه
 زندگی مردم و ستوران و پرندگان و همه جانداران روی
 زمین باشد.»

بهرام‌گور پادشاه رثوف و نیکوکار ساسانی از درد
 بینوائی مردم به تنگ آمده و میخواهد به همه مردم مستمند
 کمک کند. آنها را از پریشانی نجات دهد. دستور میدهد
 کاوش کنند. چنین مردمی را بیابند تا از زر و سیم خود
 آنها را دلخوش سازد. به بینید فردوسی خداوند سخن
 از قول بهرام‌گور چه میگوید :

هر آنکس که درویش باشد بشهر
 که از روز شادی نیابند بهر
 فرستید نزدیک ما نامشان
 بر آریم از آن آرزو کامشان
 دگر هر که باشند مرد نژاد
 همی گیرد از رفتن چیز یاد
 هم از گنج ما بی‌نیازی دهید

خردمند را سرفرازی دهید
 کسی را که وام است و دستش تهی است
 به هرجای بی ارج و بی فرهی است
 هم از گنج ماشان بتوزید وام
 به دیوان‌ها بر نویسید نام
 همان بندگان را مدارید خوار
 که هستند هم بنده کردگار
 به پاکان گرائید و نیکی کنید
 دل و پشت خواهندگان مشکنید
 چه دستور بزرگ و ارزش‌مندی است.

* * *

با ظهور اسلام و گسترش مکتب یکتاپرستی در ایران
 نیکی و نیکوکاری که جزء عادات و عقاید مذهبی مردم بود
 بصورت عالی‌تر و برپایه مستحکم‌تری متجلی گردید پایه
 معتقدات ایرانیان که تا این زمان بر مبنای تعالیم زرتشت
 بود بادستورات اسلام که مکمل تعالیم زرتشت بود مستحکم‌تر
 گردید و ایرانیان که خود دارای صفات عالی انسانی از
 قبیل راست‌گوئی، نیکوکاری، احسان و اطاعت از
 دستورات الهی بودند چون دین اسلام را بهتر و برتر از
 دین خود می‌دیدند و آنچه را بدان اعتقاد داشتند. مشابه
 آن وحتى کامل‌تر از آن را در تعالیم اسلامی یافتند. همه
 بدین اسلام گرویدند، جز عده معدودی که به دین
 اجدادی خود باقی ماندند.

اکثریت اهالی ایران زیر پرچم اسلام درآمدند و با

اعتقادات مذهبی خود که بر سه اصل (پندار نیک - گفتار نیک - کردار نیک) استوار بود دستورات آسمانی: ان الله یامر بالعدل والاحسان (خداوند امر میکند شما را به عدالت و نیکوکاری - آیه ۹ سوره النحل) و یا (من جاء بالحسنة و قله عشر امثالها و من جاء بالسيئة فلا یخری الا مثلها) (کسی که کار نیکی انجام دهد در پیشگاه خداوند ده برابر آن پاداش خواهد گرفت و کسیکه کار ناروایی کند مجازاتش بمقدار جرمش خواهد بود آیه ۱۶۱ سوره انعام) و یا دستور.

(ان احسنتم احسنتم لانفسکم وان اساتم فلها) (اگر نیکی کنید بخودتان کرده اید و اگر بدی کردید آنهم بخود روا داشته اید. آیه ۷ سوره اسراء) را بجان و دل پذیرفتند. و دانستند که اگر در اجتماع عدالت و نیکوکاری نباشد آن مملکت از بین خواهد رفت.

دوستی و رفاقت محبت و مودت - وفا و خیرخواهی، عیادت از بیمار - تفقد و دلجوئی از افسردگان، یتیم نوازی و بالاخره نیکی و نیکوکاری از صفات عالیّه انسانی و وجه تمایز بین انسان و حیوان است. و انجام این صفات عالیّه به زندگی صفا و روحانیت می بخشد و زندگی را شیرین میسازد نه چون ظلم و شقاوت و بیدادگری که ریشه انسانیت و فضیلت را میخشانند.

باین حدیث نبوی توجه فرمایند:

(توخذ من اغنیائکم و ترد علی فقرائکم) (از توانگران بگیرید و بین بینوایان تقسیم کنید) این دستور فلسفه زکوة را در اسلام نمایان میسازد این کار بهترین راه کمک

و یاری به بینوایان است امروزه هم طرفداران بیشماری دارد زیرا هم از تراکم و تورم ثروت می‌کاهد و هم بینوایان را به نوائی می‌رساند و عدالت اجتماعی برقرار می‌گردد. نمونه‌هایی از این عمل نیک را در ایران زیاد دیده‌ایم. از جمله عیاران سیستان. که با این روش اولین سلسله ایرانی بر ضد اعراب برهبری یعقوب بنیان نهادند. در تعالیم اسلامی بیشتر دستوراتی که داده شده جنبه عاطفی دارد و بزندگی انسان لطف و صفا و روحانیت می‌دهد وقتی می‌شنویم که خداوند می‌فرماید (احسن کما احسن الله الیک) (نیکی کن چنانکه خدای باتو نیکی کرد آیه ۷ سوره قصص).

این شعر سعدی بیاد ما می‌آید که:

خواهی که خدای بر تو بخشد

با خلق خدای کن نکوئی

و عالمی از آرامش و صفا بر ما گشوده میشود که با دنیای مادی خیلی فاصله دارد و از عالم بالا بگوش ما میرسد که:

(تری المومنین فی تراحمهم و توادهم و تعاطفهم کمثل الجسه اذا شتکی عضواً تداعی له سایر جسده بالسهر ولحمی) (مؤمنان در مهربانی و دوستی نسبت بیکدیگر مانند اعضای یک پیکراند که وقتی عضوی بدرد آید اعضاء دیگر آرام نگیرند. حدیث نبوی) ناگهان صدای سعدی از ماوراء ابدیت بگوش میرسد که بر سر در سازمان ملل نوشته شده و میگوید:

بنی آدم اعضای یکدیگرند
که در آفرینش ز یک گوهرند
چو عضوی به درد آورد روزگار
دگر عضو هارا نماند قرار
توکز محنت دیگران بیغمی
نشاید که نامت نهند آدمی

این شعر آسمانی را بر تارك ساختمان سازمان ملل متحد، همان جایی که دنیا چشم بر آن دوخته است به زبان فارسی نوشته شده و درجه شهرت ایرانیان را به نیکی و نیکوکاری میرساند.

این بود دستورات دین مبین اسلام که دنیای صدر اسلام در مقابل آن سر تعظیم فرود آورده .

اما متأسفانه با پیدایش خلفای اموی و بنی عباس که با جاه طلبی و سیاست و جمع مال و حيله و تزویر از دستورات مقدس اسلام فاصله گرفتند و به ظلم و کشتار پرداختند چنانکه خاندان برامکه را که از مردم نیکوکار و دادگر ایران بودند قتل عام کردند و درحقیقت ستمکاری را بر نیکوکاری ترجیح دادند بهمین دلیل ایرانیان وطن پرست و باایمان که اعمال و رفتار خلفارا مغایر با روح تعالیم اسلامی و عقیده پاک خود میدانستند از گوشه و کنار بمخالفت برخواستند و قیامهای ایرانیان چه سیاسی و چه مذهبی آغاز شد و سرزمین ایرانیان پناهگاه و مرکز مخالفان دستگاه خلافت گردید .

بجلو میرویم !

بیمهتی در مقدمه تاریخ خود در باره نیکوکاری

پادشاهان چنین میگوید :

«..... بدانکه فرق میان پادشاهان مؤید موفق و میان خارجی متقلب آنست که پادشاهان را چون دادگر و نیکوکردار و نیکو سیرت و نیکو آثار باشند طاعت باید داشت و گماشته به حق باید دانست و متقلبان را که ستمکار و بدکردار باشند خارجی باید گفت و با ایشان جهاد کرد.»

روحیه مردم ایران با ظهور سلسله صفویه در اثر حملات مغول و ترکها خراب بود و از نیکی و نیکوکاری در این دوران در کمتر آثاری دیده میشود . معهذا خواجه نظام‌الملک وزیر دانشمند ایرانی با تاسیس مدارس نظامیه در سرتاسر ایران دانش دوستی و نیکوکاری خود را بظهور رسانید و همچنین عده‌ای از نیکوکاران ایرانی نیز دارائی خود را صرف ساختن مسجد و مدارس و تکایا و کتابخانه‌ها نمودند (در سال ۳۸۳ هجری قمری ابونصر شاپور بن اردشیر وزیر دیالمه در بغداد دارالعلمی ساخت که تنها کتابخانه آن ده هزار جلد کتاب داشت) که نمونه‌ای از خیراندیشی و علاقه به نیکوکاری در این دوران است. ایران از زمان صفویه وضع خاص و روشنی پیدا کرد . علاوه بر آنکه از لحاظ سیاسی. ایران بصورت يك کشور مستقل و مشخص درآمد وحدت آن حفظ گردید از لحاظ اجتماعی با رسمیت دادن به مذهب شیعه اثنی عشری نقطه درخشانی در عالم اسلام گردید . در این دوره پادشاه علاوه بر آنکه پادشاه بود مجری دستورات شرع نیز بود یعنی دولت و دین باهم جمع آمد و لذا پادشاهان صفوی بنا

بدستور شرع هم خود نیکوکار و نیک کردار بودند هم مردم را به نیکی و خیراندیشی و شرکت در کارهای عام المنفعه تشویق میکردند. بطوریکه امروز از دوران صفویه آثار زیادی داریم مانند: مدارس - کاروانسراها - مساجد - بقاء متبرکه - راهها و سایر ساختمانهای عام المنفعه دیگر.

زمان نادرشاه بیشتر بچنگ و کشورگشائی می-گذشت و با تغییر اخلاق و قتل نادر هم همه چیز تمام شد. دوره زندیه که با پادشاهی کریمخان شروع میشود. دوره بازگشت مردم به نیکوکاری و عمران و آبادی است. مخصوصاً در شیراز که پایتخت این پادشاه نیکوکار بود آثار زیادی از این پادشاه باقی است که در بخش دوم این کتاب خواهد آمد.

دوره قاجاریه از همه لحاظ دوران انحطاط بود کار خیری که چشمگیر باشد انجام نگرفت و بنای تازه ای ساخته نشد. بلکه آثار نیک پادشاهان صفویه نیز کم و بیش از بین رفت چون عدالت نبود. تأمین هم نبود و دولتمندان هم ثروت خود را پنهان میکردند و چرخ اقتصاد مملکت بکندی کار میکرد. مردم در تنگدستی و فقر بسر می بردند. نفوذ بیگانگان هم دردی بود سربار دردهای دیگر. خزانه مملکت تهی و فساد در همه جا دیده میشد. شاه برای رفتن بخارج و گرداندن چرخ مملکت یا قرض میکرد یا ثروتهای ملی را بگروگان میداد. وقتی روح عدالت و نیکی و نیکوکاری از مملکتی رخت بر بست فساد و تباهی جای آن را میگیرد تا :

«دستی از غیب بیرون آمد و بر سینه نامحرم زد»
 باطلوع سلسله درخشان پهلوی و تحولاتی که در
 شئون زندگی ملت ایران بوجود آمد و زمینه‌ای مناسب
 برای بکار افتادن ثروتهای ملی فراهم گردید و مردم که
 زیر نفوذ بیگانگان و ناامنی و فقر دست و پا می‌زدند چون
 بهمت سردار رشید ایران رضاشاه کبیر از نعمت سلامت
 و سعادت و امنیت برخوردار شدند بشکرانه فراهم آمدن
 وسائل رفاه خود به نیکی و نیکوکاری و صرف مال در راه
 آسایش مردم و ایجاد ابنیه و عمارات عام‌المنفعه پرداختند.
 از طرفی هم با توسعه صنعت چاپ و بسط علم و دانش
 مردم نیز به خرید کتاب و تشکیل کتابخانه‌های عمومی و
 ساختن مدارس و سعی در رفاه حال دانش‌اندوزان
 پرداختند و بموازات اقدامات دولت مردم نیز به کارهای
 عام‌المنفعه پرداختند هر چند کوچک بود زیرا میدانستند که
 (افعلوا الخیر ولا تحقروا منه شیئاً فان صغیره کبیر و قلیله
 کثیر) (کار نیک انجام دهید و هیچ کار نیکی را کوچک
 شمارید. زیرا نیکوکاری هر قدر هم کوچک باشد بزرگ
 و هر قدر هم کم باشد زیاد است.)
 (علی علیه السلام)

مردم ایران که مدت‌ها نشانه‌ای از امنیت و سلامت
 ندیده بودند با رسیدن دوران فرخنده پهلوی از وضع
 مملکت خود اطمینان یافتند به سرمایه‌گذاری پرداختند و
 بعمارت روی نهادند. خرابی‌ها آباد شد. مدارس گشایش
 یافت. نهضت‌های بزرگ علمی بوجود آمد. کارخانه‌ها

یکی بعد از دیگری بکار افتاد . جمعیت‌ها و انجمن‌های خیریه تاسیس شد و مردم با دولت هم‌گام شده و در راه خیر قدم گذاردند .

اما اوج نیکوکاری و تشکیل سازمانهای خیریه و شرکتهای تعاونی از زمان سلطنت شاهنشاه آریامهر به منتهای عظمت خود رسید .

شاهنشاه آریامهر ، والا حضرت شاهدخت اشرف پهلوی و دیگر اعضای خاندان جلیل سلطنت هر کدام در کار خیر و نیکی و نیکوکاری گامهای سریع و خداپسندانه‌ای برداشته‌اند و بمصداق (الناس علی دین ملوکهم) مردم نیز به پیروی از پدر تاجدار خویش و خاندان شاهنشاهی خود ، به نیکی و کارهای خیر روی می‌آوردند . و نیکی و نیکوکاری در سطح مملکت همه‌جا گسترده میشود . و بقول سعدی

بقومی که نیکی پسندد خدای

دهد خسروی عادل و نیک رای

و امروز کشور ما از وجود شاهنشاهی خردمند و مقتدر و رعیت‌پرور و نیکوکار بهره‌مند است که در همه جای کشور آثار خیر معظم‌له و خاندان سلطنتی نمودار است .

خدمت بخلق راههای گوناگونی دارد . هرکس می‌تواند راهی انتخاب کند . به دردمندی که غمی بردل دارد کمک کند . به گمراهی که راه را از چاه نمی‌شناسد راهنمایی نماید . گره از کار فرو بسته‌ای بگشاید . گرسنه‌ای را سیر کند . برهنه‌ای را بپوشاند ، پریشانی را آرامش بخشد به

شخص نباید نگاه کرد . نفس عمل خیر و انجام آن مهم است .

امام هشتم حضرت رضا علیه السلام فرماید:
« اصطنع الخیر الی من هو اهلہ والی من لیس هومن
اهله فان لم تصب من هو اهلہ فانت اهلہ » (بهمه مردم
نیکی کن چه شایستگی داشته باشند چه نداشته باشند .
اگر آنها شایستگی ندارند تو شایستگی نیکوکاری را
داشته باش .)

اگر خواهی که دستت را بگیرد دست بیدستان
ز پا افتادگان را تا توانی دستگیری کن
هرکس بفرمان دل خویش در راه خدا گام برمیدارد
برای رسیدن به خدا پیمودن راههای دراز و مشکل لازم
نیست .

رستگاری خواهی ای دل مردم آزاری مکن
بد نخواهی عاقبت غیر از نیکوکاری مکن
راه کمک و مردم دوستی ، راه خیر و نیکوکاری است ،
راهی است که انسان را به کعبه سعادت و خوشبختی می
رساند . نیکوکاری راههای گوناگونی دارد . هرکس باید
در راهی که بجانب خدا ختم میشود پیش برود . زیرا در
جهان تنها آثار خیر باقی میماند .

« لا ینفع مال ولا بنون الا من الی الله بقلب سلیم » (زور
و زر آدمی را سود نمی دهد و نزد خدا جز دل پاک چیزی
ارزش ندارد .)

شاهنشاه نیکوکار ما چنین اند که دلها بسوی ایشان
است چون دلش بسوی خدا است .

شاهنشاه در کتاب (مأموریت برای وطنم) می نویسد:
« نسبت به اغلب کسانی که در اثر شفاعت و کوشش من
از زندان آزاد شده اند احساس مسرت و خرسندی میکنم.»
و باز در کتاب (انقلاب سفید) درباره تشکیل خانه های
انصاف می نویسد:

«کوشیدیم طبقه روستائی و کشاورز کشور را
باندازه هر طبقه دیگری از نعمت عدالت بهره مند سازیم
و برای این کار از منطقی ترین راهها اقدام کردیم . یعنی
به جای آنکه روستائی را برای احقاق حق خودش به شهرها
و احیاناً به پایتخت بکشانیم عدالت را به نزد او در روستا
می بریم.»

زهی بر شاهنشاهی که حتی در فکر آسایش روستا نشین
خویش میباشد . ایشان عدالت و احسان را به تمام افراد
مملکت بسط داده اند.

پیغمبر اکرم میفرمایند:

(رأس العقل بعد الدين التودد الى الناس و اصطناع
الخير الى كل احد بر اوفاجر) (بزرگترین کار خردمندانه
بعد از پذیرش دین دوستی با مردم و نیکوکاری با تمام افراد
است) .

در هیچ دوره ای باندازه امروز در سطح کشور تأسیسات
خیریه و عام المنفعه وجود نداشته يك نظر به سازمانهایی
که بدستور شاهنشاه آریامهر و تحت نیابت عالیہ خاندان
سلطنتی است درجه نیکوکاری شخص اول مملکت و خاندان
جلیل پهلوی را روشن میسازد .

نیکو کاران پارس

در این قسمت از کتاب، نیکوکاران شیراز و شهرستانهای
 مهم فارس را تا آنجا که امکان اخذ اطلاعاتی میسر بود بترتیب
 مورد بحث قرار داده و افراد خیر و نیکوکاری که مقداری یا
 تمامی ثروت خود را برای رفاه همشهریهای خود اختصاص
 داده‌اند معرفی مینمائیم و از آنها که یا بعلت عدم دسترسی
 به آنها و یا بدلیل اینکه خودشان از دادن اسم و اطلاعاتی
 درباره کارهای خداپسندانه خود، خودداری کرده‌اند و
 نتوانسته‌ایم آنها را معرفی نمائیم پوزش می‌طلبیم.
 اسامی نیکوکاران شیراز، را تا آنجا که از آنها اطلاعاتی
 کسب کرده‌ایم بترتیب تاریخ زندگی آنها در این مجموعه
 آورده‌ایم. و درباره سایر شهرستانها نیز بطور اختصار
 بمعرفی نیکوکاران هر شهرستان پرداخته‌ایم امید است آنها
 که نامشان در این مجموعه نیامده ما را معذور دارند که :
 (من لم یشکر الناس لم یشکر الله)
 شکر مردم اگر بجای آری   لاجرم رحمت خدا آری

نیکو کاران شیراز

شیراز مرکز استان فارس و شهر گل و بلبل. مدفن
سعدی و حافظ را (دارالعلم) و (برج اولیاء) نیز میگویند.
این شهر مهم و تاریخی از قدیم مورد توجه همه
خاورشناسان و سیاحان و مشتاقان ایران بوده است. و در
کتابهای مختلفی از شیراز و اهالی شیراز سخن رانده و
تعریف کرده اند.

سرزمین دانش پرور فارس که نخستین شاهنشاهی
 بزرگ جهان از آن سرچشمه گرفت از قدیمی ترین مراکز
 تمدن باستانی و انسانی این کشور کهنسال است. که با
 متجاوز از دوهزاروپانصد سال تاریخ درخشان خود امروز
 در میان کشورهای متمدن جهان چون نگینی میدرخشد.
 مانده های تخت جمشید و شهر شاپور و نقش رستم
 و وجود آثار کهن فراوانی از قبیل مساجد و مقابر امامزادگان
 و مدارس و حسینیه ها که در هر شهری تعداد زیادی از آنها
 دیده میشود گویای وجود تمدنی خیره کننده؛ با ایمانی
 پاک به ذات پروردگار و دوستی عمیق به میهن و شاهنشاه
 است بگواه وجود آثار تاریخی فراوانی که در گوشه و کنار
 فارس وجود دارد. این سرزمین سهم بزرگی در تمدن
 درخشان دوهزاروپانصد ساله ایران دارد. وجود آتشکده
 های متعدد و مساجد و قبور امامزادگان در سرتاسر فارس
 گواهی بر یکتاپرستی و ایمان بخدا و توجه به دینداری
 و معنویت مردم این سرزمین است. زیرا :

چوپاکان شیراز خاکی نهاد

ندیدم که رحمت بر این خاک باد

قبل از حمله تازیان (استخر) مرکز شاهنشاهی ایران
 بود و شیراز شهری بود کوچک اما پس از ویران شدن
 استخر بدست ابوکالیجار پسر امیرابوشجاع سلطان الدوله
 دیلمی ساکنین این شهر به شیراز آمدند و شیراز رو به توسعه
 نهاد .

مردم شیراز را اکثر نویسندگان مردمی پاکدل ،
 باصفا ، و اهل عبادت و نیکوکاری دانسته اند.

حمداله مستوفی مینویسد :

«.... و شیرازی متمول نادر افتد و اکثر اهل آنجا در خیرات ساعی اند و در عبادت حق تعالی درجه عالی دارند و هرگز آن مقام، از اولیاء خالی نبوده است و بدین سبب او را (برج اولیاء) گفته اند.»

معین الدین ابوالقاسم جنید بن محمد شیرازی در آغاز کتاب (شدالازار) گوید :

«.... شیراز برج اولیاء و مکان شهداست و جای پرهیزگاران و محل و مقام عزیزان و پیران....»
حاج اکبر نواب متخلص به (بسمل) در تذکره دلگشا درباره ی شیراز می نویسد :

«.... خلقش درویش منش و پاک اعتقاد. و بقدر مقدور کریم و جواد. اکثر غریب نواز و با غربا مهربان و دمساز و بکمرکسبی و قلیل منفعتی قانع.»

* * *

درباره نیکوکاران شیراز در گذشته دور اطلاعی در دست نیست. در اینجا معرفی نیکوکاران این شهر را از آن هنگام که در دست داریم به انجام می رسانیم :

۱- عمرولیث صفاری :

مست از جام پیروزی بر الموفق بالله خلیفه عباسی در سال ۲۷۶ هجری قمری مطابق ۱۴۴۸ شاهنشاهی بشیراز وارد شد و بشکرانه فتح بزرگی که درمقابل خلیفه کرده بود دستور داد مسجد بزرگی درشیراز بنا نمایند. این مسجد بنام (جامع عتیق شیراز) یا مسجد جامع (مسجد جمعه) معروف است و قدیمترین مسجدی است که درفارس ساخته شده و از لحاظ هنری و صنعت کاشیکاری ممتاز است. (نگاه کنید به کتاب مسجد جامع عتیق شیراز نوشته آقای علینقی بهروزی چاپ شیراز).

این مسجد در اثر گذشت زمان و حدوث زلزله‌های چندی که در شیراز روی داد ویران شد که توسط عده‌ای از مردم نیکوکار شیراز تعمیر و نوسازی شد که بجای خود خواهد آمد .

عمرو لیث صفاری همچنین دارالشفائی در کنار مسجد جامع ساخت که املاک و مستغلاتی بر آن وقف نمود و تا مدت‌ها مورد استفاده بیماران بود.

۲- قاضی عبدالله محمد بن احمد بن سلمان فزاری

قریب به همین سال مدرسه‌ای در شیراز بنا نهاد و موقوفاتی هم برای آن تعیین نمود.

۳- رکن الدین حسن بن بویه (۳۲۰-۳۶۶)

در حدود سال ۱۵۲۰ شاهنشاهی قناتی در تنگ الله اکبر شیراز احداث کرد و آب آنرا به شیراز آورد. منبع این قنات دامنه غربی کوه بمو است. و آنرا آب رکن آباد یا (آب رکنی) میگویند.

۴- فاطمه خاتون :

خواهر نیکوکار امیر عضدالدوله دیلمی در سال (۳۵۲ ه.ق) مطابق ۱۵۲۲ شاهنشاهی گنبد و بارگاهی بر قبر امامزاده علی بن حمزه در شیراز بنا نهاد .

۵- عضدالدوله دیلمی (۳۳۸-۳۷۲ ه.ق)

در شیراز که پایتخت این پادشاه نیکوکار بود. بناهایی بشرح زیر ساخت :

● در بیرون شهر شیراز نزدیک به (دارالسلام) شهری و کاخی عظیم ساخت که آنرا (خسروگرد) نامید و هم در این شهر بازاری ساخت که آنرا (سوق الامیر) میگفتند و امروز اثری از آن نیست .

● دارالشفائی در شیراز ساخت و املاکی بر آن وقف نمود .

● کتابخانه و بیمارستانی در شیراز ساخت .

● بر روی رودخانه خشک شیراز پلی ساخت .

● بر روی رودخانه کر سدی ساخت بنام (بند امیر) که تاکنون هم باقی است .

۶- صمصام الدین دیلمی :

فرزند عضدالدوله در سال ۳۸۰ (ه. ق) مطابق ۱۵۴۹ شاهنشاهی اطراف شیراز حصار و باروئی ساخت .

۷- شرف الدوله دیلمی :

فرزند عضدالدوله در سال (۳۷۴ ه. ق) مطابق ۱۵۴۳ شاهنشاهی در شیراز محلی برای سکونت فقرا ساخت بنام (دارالسکنتی) و موقوفاتی هم برای آن تعیین نمود.

۸- ابوکالنجار پسر ابوشجاع سلطان الدوله :

در سال (۴۳۶ ه. ق) مطابق ۱۶۰۳ شاهنشاهی شیراز را توسعه داد و اهالی شهر استخر را به شیراز فرستاد و حصاری اطراف شهر شیراز کشید.

۹- ابو حفص بنجیر بن عبدالله بن یقطان :

در سال ۴۷۰ هجری قمری مطابق ۱۶۳۶ شاهنشاهی در شیراز مدرسه‌ای بنا نهاد بنام (مدرسه بنجیری خوزی) و موقوفاتی هم بر آن وقف نمود که تا مدت‌ها برقرار بود.

۱۰- اتابک مظفرالدین سنقر بن مودود :

در سال ۵۵۸ هجری قمری مطابق ۱۷۲۱ شاهنشاهی مدرسه (سنقریه) را در شیراز بنا نهاد و موقوفاتی هم برای آن تعیین نمود.

۱۱- خواجه امین‌الدین ابوالحسن بن ابی‌الغیر بنجیر کازرونی

وزیر اتابک تکه‌بن زنگی متوفی در سال ۵۶۷ هجری قمری مطابق ۱۷۳۰ شاهنشاهی نزدیک مسجد جامع شیراز مدرسه‌ای بنام (مدرسه امینی) احداث کرد و کاروانسرائی هم نزدیک آن ساخت و موقوفاتی برای آنها تعیین نمود.

۱۲- اتابک مظفرالدین زنگی بن مودود ۵۵۶ - ۵۷۱ هجری قمری

اولاً از دامنه جنوبی کوه بمو قناتی دایر کرد و آب آنرا بشهر آورد که بنام او به (آب زنگی) معروف است. ثانیاً بر تربت ابو عبدالله محمد بن خفیف عارف مشهور کاروانسرائی ساخت بنام (رباط خفیف) و موقوفاتی برای آن تعیین نمود.

۱۳- اتابك تكله بن زنگی

در سال ۵۷۵ هجری قمری مطابق ۱۷۳۸ شاهنشاهی
حصار شهر شیراز را که رو بخرابی میرفت تعمیر و تجدید
بنا کرد .

۱۴- اتابك سعد بن زنگی - ۵۹۹-۶۲۸

در حدود سال ۱۷۷۲ شاهنشاهی مسجد نو یا مسجد
اتابك را که از مساجد بزرگ و وسیع فارس است در شیراز
بنا نهاد . (برای اطلاع بیشتر نگاه کنید به کتاب بناهای
تاریخی و آثار هنری جلگه شیراز تألیف آقای علینقی
بهروزی).

۱۵- امیر مقرب الدین مسعود - (متوفی در ۶۶۵ هجری قمری) (۱۸۲۰ شاهنشاهی)

وزیر اتابك ابوبکر بن سعد در نزدیکی مسجد جامع
عتیق شیراز مدرسه ساخت بنام (مدرسه مقربی) و همچنین
دارالشفائی مجهز بنا نهاد و موقوفاتی هم برای آنها معین
کرد که تا مدت ها دوام داشت .

۱۶- اتابك مظفر الدین ابوبکر سعد بن زنگی

ممدوح سعدی و پادشاهی عادل و نیکوکار در جنوب
شیراز (قبله) نزدیک (دارالسلم) دارالشفائی مجهز بنا
نهاد بنام (دارالشفاء مظفری) و موقوفاتی برای مخارج
آن تعیین نمود. از این دارالشفاء تا مدت ها پزشکان برای

مداوای بیماران استفاده میکردند و همچنین بقعه و بارگاه سید میراحمد فرزند امام موسی کاظم ۴ (شاهچراغ) را تعمیر مفصلی نمود و اولین گنبد را بر روی آن ساخت.

۱۷- شاه محمود انجو

والی فارس در سال ۷۲۵ هجری قمری مطابق ۱۸۸۳ شاهنشاهی حصار شیراز را که رو بخرابی و ویرانی میرفت تعمیر و تجدید بنا کرد و در هر برجی خانه‌ای از آجر برای دیدبانی ساخت.

۱۸- تاشی خاتون

مادر شاه شیخ ابواسحق پادشاه فارس که علاقه خاصی به شاهچراغ داشت علاوه بر تعمیر گنبد شاه چراغ در حدود سال ۷۵۰ هجری قمری مطابق ۱۹۰۸ شاهنشاهی نزدیک بقعه این امامزاده مدرسه‌ای ساخت که خود او را پس از مرگ همانجا مدفون کردند.

۱۹- شاه شیخ ابواسحق اینجو

حدود سال ۷۵۲ هجری قمری مطابق ۱۹۱۰ شاهنشاهی در وسط مسجد جامع عتیق شیراز بنائی همانند کعبه ساخت که آنرا (خداخانه) یا (بیت المصحف) میگویند.

۲۰- شاه شجاع

از سلسله آل مظفر در سال ۷۶۷ هجری قمری مطابق ۱۹۲۴ شاهنشاهی برج و باروی حصار شهر شیراز را که

خراب شده بود تعمیر و تجدید بنا کرد.

۲۱- سلطان ابراهیم میرزا ابن شاهرخ گورگانی

در حدود سال ۸۵۰ مطابق ۲۰۰۵ شاهنشاهی مسجد جامع عتیق شیراز را که روبویرانی میرفت تعمیر کرد.

۲۲- میرزا پیربداد

پسر امیر جهانشاه قراقوینلو در سال ۸۶۴ هجری قمری مطابق ۲۰۱۸ شاهنشاهی که والی فارس بود برج و باروی حصار شیراز را که در اثر زلزله خراب شده بود از نو ساخت.

۲۳- صدرالدین محمد دشتکی شیرازی

در سال ۸۸۳ هجری قمری مطابق ۲۰۳۷ شاهنشاهی در محله لب آب مدرسه‌ای ساخت که بنام فرزند خود (غیاث الدین منصور) آنرا (منصوریه) نامید و چندین قریه و مزرعه وقف آن نمود این مدرسه هنوز هم باقی است.

۲۴- میرزا حبیب‌الله شریفی شیرازی

علاوه بر تولیت آستان شاهچراغ موقوفاتی وقف شاهچراغ کرد و در سال ۹۰۹ هجری قمری مطابق ۲۰۶۲ شاهنشاهی مدرسه‌ای ساخت که آنرا (حبیبیه) نامید و موقوفاتی هم برای آن تعیین نمود که امروز آثاری از آنها نیست.

۲۵- سلطان خلیل ذوالقدر ۹۰۶ تا ۹۳۰

وی از طرف شاه اسماعیل صفوی حاکم شیراز بود در حدود سال ۹۲۵ هجری قمری مطابق ۲۰۷۸ شاهنشاهی بقیه سید علاءالدین حسین فرزند امام موسی کاظم ۴ و برادر شاهچراغ را تعمیر کرد و چند ساختمان بر آن افزود و گنبد کاشی کاری بر آن بنا نهاد .

۲۶- خواجه سعدالدین شیرازی

مشهور به نوازخان در حدود سال ۹۹۱ هجری قمری مطابق ۲۱۴۲ شاهنشاهی مسجد نو را در شیراز تعمیر و تجدید بنا کرد .

۲۷- اللهوری خان افشار

والی فارس در سال ۱۰۲۴ هجری قمری مطابق ۲۱۷۴ شاهنشاهی مدرسه خان را در شیراز بنا کرد که فرزندش امامقلیخان آنرا تمام کرد .

۲۸- امامقلی خان افشار

فرزند اللهوردی خان که پس از پدر والی فارس شد کارهای زیر را انجام داد :

● بنای مدرسه خان را که پدرش شروع کرده بود تمام کرد .

● بر روی رودخانه کر در مرودشت پلی بنا کرد که آنرا (پل خان) میگویند و هنوز هم باقی است .

- مسجد جامع عتیق شیراز را مرمت کرد.
- بازارچه معتبری بین بقعه شاهچراغ و حرم سید میر محمد به نام بازار بین‌الحرمین ساخت.

۲۹- میرزا معین‌الدین محمد شیرازی

وزیر فارس در حدود سال ۱۰۵۸ هجری قمری مطابق (۲۲۰۷ شاهنشاهی) قناتی بشیراز آورد که به (قنات خیرات) معروف است و آنرا وقف مردم شیراز نمود.

۳۰- میرزا نظام‌الدین هدایت‌الله حسنی حسینی دست‌غیب

در سال ۱۰۷۰ هجری قمری مطابق ۲۲۱۸ شاهنشاهی در جوار آستانه سید علاءالدین حسین (مدرسه حکیم) را ساخت و موقوفاتی هم برای آن تعیین نمود و بعدها حاج شجاع‌الملک نوری آنرا توسعه داد.

۳۱- نظام‌الملک ثانی

در سال ۱۰۷۵ هجری قمری مطابق ۲۲۲۳ - شاهنشاهی وزیر فارس بود مدرسه نظامیه را در شیراز ساخت این مدرسه بعدها بنام (مدرسه سید علاءالدین حسین) معروف شد.

۳۲- امام وردی بیگ

که در سال ۱۰۹۲ هجری مطابق ۲۲۴۱ شاهنشاهی از طرف شاه سلیمان صفوی فرمانفرمای فارس بود مسجد جامع عتیق شیراز را تعمیر و مرمت نمود و همچنین در

محلہ سنگ سیاه شیراز (مدرسہ امامیہ) را ساخت و موقوفاتی هم بر آن تعیین نمود .

۳۳- حاجی اسد بیک تاجر

در سال ۱۱۰۲ هجری مطابق ۲۲۴۹ شاهنشاهی در شیراز بازاری ساخت که امروز هم باقی است و بنام (بازار حاجی) معروف میباشد.

۳۴- شاه سلطان حسین صفوی ۱۱۰۵ تا ۱۱۳۵

مسجد نو را که بیم خرابی آن میرفت تعمیر نمود .

۳۵- حاجی محمود تاجر

جد حاج ابراهیم اعتمادالدوله و خانواده قوام در سال ۱۱۳۰ هجری مطابق ۲۲۷۶ شاهنشاهی در محلہ بالاگفت شیراز مدرسه و مسجدی ساخت که آنرا بنام فرزندش حاج هاشم (مسجد هاشمیه) و (مدرسه هاشمیه) نامید و موقوفاتی هم بر آنها معین نمود از قبیل (نصف دولت آباد کوار و نصف مرادآباد خفرك).

۳۶- نادرشاه افشار

پادشاهی نیکوکار و خیراندیش و مؤمن بود که علاوه بر تعمیرات بقاء متبرکه در شیراز هم بقعه شاهچراغ را در سال ۱۱۴۶ هجری مطابق ۲۲۹۲ شاهنشاهی دو مرتبه تعمیر نمود .

۳۷- کریمخان زند (۱۱۷۲-۱۱۹۳)

کریمخان زند که شیراز را به پایتختی انتخاب کرده بود پادشاهی رئوف و مهربان و خیراندیش بود که در شیراز بناهای مهم و متعددی از خود برجای گذاشته که در اینجا فهرست وار ذکر خواهد شد (برای اطلاع بیشتر نگاه کنید به کتاب (بناهای تاریخی و آثار هنری جلگه شیراز) تألیف آقای علینقی بهروزی).

- حمام وکیل
- تکیه هفت تنان
- باغ جهان نما
- مسجد وکیل
- آرامگاه سعدی
- آرامگاه حافظ
- بازار وکیل
- تکیه چهل تنان
- طاق قرآن در مدخل شهر
- باروی اطراف شیراز
- برجها و دروازه های شیراز
- خندق اطراف شهر
- سد رودخانه خشک
- سه آب انبار (درحافظیه و پشت حمام وکیل و نزدیک عمارت دیوانخانه).
- عمارت دیوانخانه - که مدتی محل اداره پست و تلگراف بود و قرار است به موزه مردم شناسی تبدیل شود.

● ارک کریمخانی - که مدت‌ها زندان شهربانی بود و اخیراً تعمیرات اساسی شده، به موزه تبدیل خواهد شد.
 ● عمارت کلاه فرنگی - واقع در وسط باغ موزه که کریمخان جهت مقبره خود ساخت و فعلاً هم بنام آرامگاه کریمخان معروف است .

● باغ نظر - باغ فعلی موزه که بسیار وسعت داشته و امروز کوچک شده است .

● سنگ قبر شاه شجاع

● شترخانه - محل فعلی هنرستان

● مقبره شاه داعی الی الله - در جنوب شرقی دارالسلام

● قربانگاه - در جنوب دارالسلام

● آرامگاه محمدرحیم خان زند - محل فعلی دبیرستان

ششم بهمن

● کاروانسرای گمرک و روغنی و همچنین کاروانسرای

فیل و کاروانسرائی نزدیک شاه میرعلی بن حمزه

● برای آوردن آب رکن آباد به شیراز مجرای مفصلی

درست کرد .

۳۸- صادق خان زند

برادر کریمخان زند مسجد نو را در شیراز تعمیر

کرد .

۳۹- حاج ابراهیم خان اعتمادالدوله

وزیر آغا محمدخان قاجار در حدود سال ۱۲۱۰ هجری

مطابق (۲۳۵۴ شاهنشاهی) در محله (بالاکفت) شیراز

مسجدی ساخت که چون بعداً توسط فرزندش حاج قوام-
الملك (علی اکبر) تکمیل و ترمیم گردید بنام (مسجد قوام)
نامیده شد .

همچنین این مرد باغ دلگشا و ساختمان آنرا که رو-
بویرانی میرفت مرمت نمود.

۴۰- حاج میرزا علیرضا

پسر حاج ابراهیم اعتمادالدوله که در سال ۱۲۲۶
هجری مطابق ۲۳۷۰ شاهنشاهی در تهران محرم و
انیس حرمسرای قاجار گردید چون از داشتن اولاد محروم
بود کلیه ثروت خود را در شیراز و تهران وقف خیرات کرد
و هم در تهران قنات معروف به (آب حاج میرزا علیرضا)
را برای شرب اهالی تهران احداث نمود .

۴۱- حاج میرزا علی اکبر قوام الملك

فرزند حاج ابراهیم اعتمادالدوله از مردان نیکوکار
فارس بوده و در سال ۱۲۲۶ هجری مطابق ۲۴۰۸ شاهنشاهی
کلاتر فارس شد و کارهای نیکی بشرح زیر نمود .
● کاروانسرای میان کتل را در راه کازرون بشیراز
بنا کرد .

● مدرسه خان راکه رو بویرانی میرفت نوسازی نمود .
● باغ دلگشا و ساختمان آنرا تعمیر کرد .
● آب انبار بزرگی در بوشهر ساخت .
● مسجد جامع نو را در شیراز تعمیر کرد .
● مدرسه قوام را در سال ۱۲۷۰ هجری مطابق ۲۴۱۲
شاهنشاهی در محله بالا کفت ساخت و موقوفاتی بر آن

معین کرد. این مدرسه را (حسینیه قوام) هم میگویند.
● قنات معروف به (لیمك) واقع در قصر قمشه شمال شیراز را با هزینه زیاد به شیراز آورد و نصف آنرا وقف بر شهر نمود که آنرا (آب قوامی) میگویند.

۴۲- حسینعلی میرزا فرمانفرما

در سال ۱۲۳۹ هجری مطابق ۲۳۸۲ شاهنشاهی حاکم فارس بود بقعه و بارگاه علی بن حمزه را که خراب شده بود تجدید بنا کرد و همچنین بقعه و بارگاه شاهچراغ را که در اثر زلزله روبرویرانی میرفت تجدید بنا کرد.

۴۳- آقا باباخان

فراشبازی حسینعلی میرزا فرمانفرما در سال ۱۲۴۰ خورشیدی مطابق ۲۳۸۳ شاهنشاهی مدرسه‌ای را که شالوده آن توسط کریمخان زند ریخته شده بود و بعداً حاجی محمد حسین صدر اصفهانی مقداری از آن مدرسه را ساخت تمام کرد و بنام خود آنرا (مدرسه آقا باباخان) نامید. این مدرسه در محله درب شاهزاده واقعست.

۴۴- میرزا نعیم لشکر نویس باشی نوری

در سال ۱۲۴۰ هجری مطابق ۲۳۸۳ شاهنشاهی باغ (رشك بهشت) را که از باغهای دیدنی شیراز است احداث نمود.

۴۵- زکی خان زند

که در سال ۱۲۴۱ هجری مطابق ۲۳۸۴ شاهنشاهی

وزیر فارس بود کار های زیر را انجام داد .
 ● بقعه امامزاده ابراهیم ۴ را تعمیر کرد . و عمارتی
 نو بر آن افزود .
 ● بقعه شاه میرعلی بن حمزه را تعمیر کرد و توسعه
 داد .
 ● باغ اناری را در شمال شیراز احداث نمود .

۴۶- فتحعلیشاه قاجار (۱۲۱۲-۱۲۵۰)
 این پادشاه نیکوکار در شیراز ضریح نقره کاری
 بر مقبره شاه چراغ ساخت و صحن این امامزاده را آئینه-
 کاری کرد .

۴۷- رضاقلی میرزا قاجار
 که در سال ۱۲۴۸ مطابق ۲۳۹۱ شاهنشاهی نایب‌الایاله
 فارس بود باغ دلگشا و ساختمان این باغ را تعمیر و تجدید
 بنا کرد .

۴۸- میرزا جلال‌الدین محمد حسین (مجدالاشراف)
 دانشمند و فاضل و مقتدای سلسله ذهبیه که تولیت
 شاه‌چراغ را داشت برای تعمیرات و توسعه شاه‌چراغ
 اقدام اساسی نمود .

۴۹- حاجی لطفعلی تاجر
 در سال ۱۲۴۹ هجری مطابق ۲۳۹۲ شاهنشاهی بنای
 مدرسه خان را در شیراز که در اثر زلزله سال ۱۲۳۹

خراب شده بود تعمیر و تجدید بنا نمود و آنرا کاشی کاری کرد.

۵۰- حاجی ملا عباس آتشی

در حدود سال ۱۲۵۰ هجری مطابق ۲۳۹۳ شاهنشاهی مدرسه مقیمیه و مسجد آتشیها را در محله لب آب شیراز ساخت که چندین قریه و مزرعه وقف بر آن نمود

۵۱- فرهاد میرزا معتمدالدوله

که در سال ۱۲۵۸ هجری مطابق ۲۴۰۱ شاهنشاهی نایب‌الایاله فارس بود. باغ فرهاد را بنا نهاد که امروز از آن اثری نیست و همچنین رواق حضرت شاهچراغ را آئینه کاری کرد

۵۲- محمدخان بیگلربیگی

که از سال ۱۲۱۳ تا ۱۲۶۰ هجری (۲۳۵۷ تا ۲۴۰۳ شاهنشاهی) کلانتر فارس بود باغ کلانتری را در جنوب شیراز ساخت. (این شخص فرزند علی اکبر قوام‌الملک بود)

۵۳- حسین خان نظام‌الدوله (صاحب اختیار)

که در سال ۱۲۶۰ هجری مطابق ۲۴۰۳ شاهنشاهی صاحب اختیار فارس بود علاوه بر باغی که در شمال‌غربی شیراز ساخت آب رودخانه شش‌پیر را در جدولی از سمت برای استفاده مردم به شیراز آورد.

۵۴- اتابك قراچه

والی فارس در سال ۱۲۶۲ هجری مطابق (۲۴۰۴ شاهنشاهی) ساختمان (باغ تخت) را که ابتدا به آن (تخت قراچه) میگفتند در شمال شهر احداث نمود. بعدها محمد شاه قاجار حوضی باین ساختمان اضافه نمود. امروز این بنا موجود است.

۵۵- حاج میرزا کریم صراف

متولد ۱۲۵۰ مطابق (۲۳۹۳ شاهنشاهی) از مردم نیکوکار فارس که علاوه بر عزاداری در ماههای محرم و صفر و اطعام مساکین در محله اسحق بیك مسجدی ساخت که بنام (مسجد حاج میرزا کریم) معروف است.

۵۶- محمد ناصر خان قاجار (ظهيرالدوله)

در سال ۱۲۶۹ هجری مطابق ۲۴۱۱ شاهنشاهی بر مرقد سید میر محمد ع برادر شاهچراغ گنبدی ساخت و تعمیراتی در این بارگاه کرد و همچنین گنبد شاهچراغ را تعمیر و تجدید بنا نمود.

۵۷- طهماسب میرزا (مؤیدالدوله)

که در سال ۱۲۷۳ هجری ۲۴۱۵ شاهنشاهی حکمران فارس بود علاوه بر تعمیر آرامگاه حافظ بقعه و بارگاه شاه میر علی بن حمزه ع را هم تعمیر و نوسازی نمود.

۵۸- میرزا علی خان نوری (شجاع‌الملک)

در سال ۱۲۷۳ هجری مطابق ۲۴۱۵ شاهنشاهی
مدرسه حکیم را در شیراز که رو بویرانی میرفت تعمیر و
نوسازی نمود.

۵۹- میرزا علی محمدخان (قوام‌الملک)

که در سال ۱۴۲۹ هجری مطابق ۲۴۳۶ شاهنشاهی
کلانتر فارس بود. کارهای خیری بشرح زیر انجام داد

- بنای باغ قوام را در محله بالا کفت شیراز نهاد
- باغ گلشن (باغ عفیف آباد) را بنانهاد
- آب خیرات قوامی را که از قنات (لیمک) شیراز
آورده بود - وقف براهالی شهر نمود.

۶۰- محمد قلی خان ایلخان قشقائی

که در سال ۱۲۶۸ هجری مطابق ۲۴۱۰ شاهنشاهی
به کلانتری شیراز رسید نسبت به آبادی شیراز توجه داشت
از جمله:

- حسینییه ایلخانی را در محله میدان شاه شیراز بنا
کرد و موقوفاتی بر آن تعیین نمود.
- باغ ایلخانی را در محله میدان شاه ساخت
- بنای (باغ ارم) هم بدست این شخص گذاشته شد
که بعداً توسط میرزا حسنعلی خان نصیرالملک تکمیل
گردید.

۶۱- شیخ مجتهد محلاتی

در حدود سال ۱۲۸۳ هجری مطابق ۲۴۲۵ شاهنشاهی از مردان وارسته و خیرخواه فارس بود که هرچه را بعنوان حکومت شرعیه و سهم امام بدست می آورد همه را در راه آسایش فقرا و بینوایان شیراز صرف میکرد.

۶۲- میرزا ابوالحسن مشیرالملک

در حدود سال ۱۲۸۱ هجری مطابق ۲۴۲۳ شاهنشاهی در شیراز دست به انجام کارهای نیک و خداپسندانه ای زد و آثار خیری از خود بیادگار گذارد که بهترین آنها عبارتند از:

- مسجد مشیر
- حسینیه مشیر که فعلاً محل دبیرستان سلطانی است و از لحاظ هنری قابل توجه است.
- پل دالکی را در خان زنیان بر روی رودخانه قره آقاچ ساخت
- دربرازجان کاروانسرای مشیر بنا نهاد
- دنبال بازار وکیل بازاری ساخت که از آن کوچکتر بود و آنرا بازار مشیر گویند
- باغ جنت - واقع در سر راه شیراز به کازرون بوده که از بین رفته است
- گنبد سید علاءالدین حسین (آستانه) را تعمیر کرد
- خانه مشیر - بین حسینیه و مسجد مشیرخانه بزرگی بوده که محل دیوانخانه مشیر هم بود

● چهار طاقی مشیر - در جنوب گورستان (دارالسلام) عمارتی دوطبقه بصورت چهار طاقی است که امروز هم وجود دارد

● پل آبگینه نزدیک کازرون ساخت (رجوع شود به کتاب شهر سبز نگارنده)

● سرای مشیر یا سرای گلشن یا کاروانسرای مشیر که آنرا در سال ۱۲۸۸ هجری (۲۴۳۰ شاهنشاهی) در جنوب بازار وکیل ساخت و اخیراً بدستور شهیدانوی نیکوکار تعمیر و نوسازی شده و امروز بنام (سرای هنر) معروف است.

۶۳- شاهزاده مسعود میرزا

در سال ۱۲۹۲ هجری مطابق ۲۴۳۴ شاهنشاهی علاوه بر نصب جارها و قندیل‌هایی در حرم حضرت شاهچراغ ساعت بزرگی هم در جلو آرامگاه نصب نمود.

۶۴- فرهاد میرزا حاج معتمدالدوله

که از ۱۲۹۳ تا ۱۲۹۸ هجری (۲۴۳۵ تا ۲۴۳۹ شاهنشاهی) فرمانروای فارس بود علاوه بر ساختمان‌هایی که در صحن کاظمین کرد مسجد طاهریه را در محله لب‌آب شیراز که روبویرانی میرفت تجدید بنا نمود و همچنین بر روی مزار ابن باکویه در باباکوهی شیراز سنگ قبری گذارد و تعمیراتی در آنجا نمود و باز مدرسه نظامیه شیراز را که از بناهای میرزا نظام‌الملک بود و مخروبه شده بود تعمیر و نوسازی کرد (این مدرسه بنام مدرسه

سید علاءالدین حسین معروف است). و تعمیراتی هم در آرامگاه حافظ نمود.

۶۵- محمد رضاخان قوام‌الملک

از سال ۱۲۸۸ هجری مطابق ۱۲۴۰ شاهنشاهی کلانتر فارس شد از مردان نیکوکار و خیراندیش بوده که آثار زیادی از خود بجای گذارد از جمله:

● رواق و صحن سید علاءالدین حسین (آستانه) را تعمیر و آئینه‌کاری کرد

● نارنجستان معروف قوام که از آثار ارزنده هنری است و امروز به (موزه شهرام) اختصاص داده شده است.

● قسمت اندرونی عمارت قوام که بنام (خانه زینت‌الملک) معروف است از لحاظ هنری شایان توجه است. این خانه توسط دفتر مخصوص علیاحضرت شهبانوی ایران خریداری شد و در اختیار وزارت فرهنگ و هنر قرار گرفت.

۶۶- میرزا فتحعلیخان صاحب دیوان

فرزند حاج میرزا علی اکبر قوام‌الملک در سال ۱۲۹۸ هجری مطابق ۱۲۴۹ شاهنشاهی حاکم فارس شد و آثار خیری از خود بیادگار گذارد از جمله علاوه بر آنکه برای طلاب مدرسه خان مقرری معین نمود و پولی جهت مصارف مدرسه اختصاص داد. کلیه کوچه‌های ده محله شیراز را از سنگ و گچ فرش نمود و مردم را از زحمت گل ولای نجات

داد و همچنین مقبره و عمارت سعدی را که خرابی در آن راه یافته بود تعمیر نمود.

۶۷- حاج محمد علی نمازی

در سال ۱۳۰۰ هجری مطابق ۲۴۴۰ شاهنشاهی حسینیة نمازی را در شیراز بنا کرد و موقوفاتی بر آن تعیین نمود.

۶۸- میرزا حبیب الله خان قوام (قوام الملك)

که در سال ۱۳۲۸ هجری مطابق ۲۴۶۹ شاهنشاهی کلانتر و بیگلربیگی شیراز شد علاوه بر بنای (مدرسه قوامیه) عمارت و آرامگاه سعدی را که خراب شده بود تعمیر کرد و سنگ قبری از سماق سرخ کم رنگ بر آرامگاه سعدی گذارد که هنوز هم باقی است.

۶۹- سلطان خلیل

که در سال ۱۳۰۶ هجری مطابق ۲۴۴۷ شاهنشاهی از طرف شاه اسمعیل صفوی حاکم شیراز شده بود بقعه‌ای بر مزار سید علاءالدین حسین (آستانه) بنا کرد و تعمیراتی نمود.

۷۰- میرزا حسنعلی خان نصیر الملك

متولد در سال ۱۲۳۷ هجری مطابق ۲۳۷۸ شاهنشاهی و فرزند میرزا علی اکبر قوام الملك آثار خیری در شیراز بجای گذارده که از همه معروف تر :

- در نقره‌ای جهت مقبره حضرت شاهچراغ در شیراز . فرصت‌الدوله در ماده تاریخ بنای آن گوید.
 كلك فرصت از پی اتماش نوشت
 این‌دراز حاجی نصیرالملک باشدیادگار
- مسجد مهم وزیبائی درمحلہ اسحق‌بیگ ساخت بنام (مسجد نصیرالملک) در سال ۱۳۰۵ هجری
- ساختمان مجلل و زیبائی درباغ ارم در سال ۱۳۱۵ هجری مطابق ۲۵۴۶ شاهنشاهی ساخت
 بهر تاریخش فصیح‌الملک گفت
 دائماً باغ ارم آبادباد (۱۳۱۵)

۷۱- شاهزاده معتمدالدوله

فرزند فرهاد میرزا معتمدالدوله در سال ۱۳۱۴ هجری مطابق ۲۴۵۵ شاهنشاهی ضریح حضرت سید میرمحمد برادر شاهچراغ را نقره‌کاری کرد واطراف ضریح را آئینه‌کاری نمود.

۷۲- شاهزاده ملک منصور شعاع‌السلطنه

در سال ۱۳۱۹ هجری مطابق ۲۴۶۰ شاهنشاهی آرامگاه حافظ را مرمت نمود.

۷۳- علی‌اکبر نوری وزیر، محمدصادق فقری و حاج غلامعلی کازرونی حقیقی

باکومکهای آیت‌الله سیدعلی مجتهدکازرونی (مدرسه ملی) را در سال ۱۳۲۵ هجری مطابق ۲۴۶۶ شاهنشاهی

در شیراز بنا نهادند که موقوفاتی هم داشت.

۷۴- شیخ محمدحسین سعادت

باكمك آيت الله آقاميرزا ابراهيم مجتهد محلاتي (مدرسه شريعت) را تاسيس كرد كه امروز بنام مدرسه حيات وجود دارد و همچنين مرحوم سعادت بااعانات (حاجيه زينت الملك قوام) مدرسه‌ای تاسيس كرد بنام (مدرسه زينت) كه بعداً حاجيه زينت الملك قريه (عزآباد) را وقف اين مدرسه نمود و توليت آنرا به حجة الاسلام آيت الله سيد محمد رضوی برگزار كرد و مدیریت اين مدرسه هم به آقای محمدحسين رضوی محول گرديد. اين مدرسه امروز هم باقي است.

۷۵- فروغ الملك قوامی

يك باب ساختمان جهت ايجاد يك مدرسه به فرهنگت فارس اهدا كرد.

۷۶- حاج شيخ ابراهيم نيريزی مشهور به (اديب)

در سال ۱۳۲۶ هجری مطابق ۲۴۶۷ شاهنشاهی بكمك حاج شيخ محمد حدائق (مدرسه معرفت) را تاسيس كرد

۷۷- شيخ محمد جعفر شرقی

در همین سال مدرسه‌ای تاسيس كرد بنام (مدرسه اثني عشر)

۷۸- مرحوم رضا

مدرسه (رضوی) را در سال ۲۴۶۷ شاهنشاهی تاسيس كرد.

۷۹- شیخ آقا امامی

بكمك سيد غلام حيدر و ميرزا يحيى و شيخ يحيى امام
جمعه درهمن سال (مدرسه اماميه) را تأسيس كرد.

۸۰- حاج سيد علي منصورى (مذهب الدوله)

(مدرسه مذهب) را در اين سال تأسيس كرد.

۸۱- حاج ميرزا محمد جواد غياثي

درهمن سال (مدرسه علميه) را بنانهاد.

۸۲- جعفر قلى خان سهام الدوله

حکمران فارس در سال ۱۳۲۷ هجرى مطابق ۲۶۶۸
شاهنشاهى (مدرسه شعاقيه) را تأسيس كرد. اين مدرسه
امروز دو قسمت شده دبیرستان آن بنام (شاهپور) و
راهنمائی آن بنام (باقرى) موجود است .

۸۳- حاج ميرزا محمد حسين كريمى

به كملك محمد علي كريمى در اين سال (مدرسه حسينييه)
را تأسيس كرد.

۸۴- ميرزا خليل بازيار

يك مدرسه تأسيس كرد كه آنرا بنام استاد خود (مدرسه
رحمت) ناميد و امروز دولتى شده است.

**۸۵- حبیب‌الله عماد (عمادالکتاب) و محمد رضا دستغیب
بهشتی**

در سال ۱۳۲۸ هجری مطابق ۲۴۶۹ شاهنشاهی
بتشویق حاج سید محمد منصوری (مذهب‌الدوله) (مدرسه
محمدیه) را تأسیس کرد.

۸۶- مرحوم ملاعلی رضا

در همین سال (مدرسه تربیت) را تأسس کرد.

۸۷- محمد خوشنویس‌زاده

در همین سال (مدرسه احمدیه) را تأسیس کرد.

۸۸- بانو خورشید کلاه قوامی (لقاءالدوله)

از زنان نیکوکار فارس بود که اقدامات زیر نمود.
● بکمک شوهرش محمد علیخان ناظم‌الملک قوامی برای
اولین دفعه بیمارستانی نزدیک باغ تخت بنام (حیدریه)
(چون مخارج آن از املاکی که حاج حیدرعلی (عزالملک)
وقف نموده بود، تأمین میشد بنام او (حیدریه) نامیده شد)
ساخت و مرحوم دکتر محمدعلی دانشور را که از اطباء
حاذق و نیکوکار شیراز بود بریاست آن برگزید و منحصرأ
برای معالجه بینوایان اختصاص داشت.

● یک مدرسه شش کلاسه مجانی بکمک شوهر خود
تأسیس کرد که بنام شوهرش ناظم‌الملک آنرا (مدرسه
ناظمیه) نامید و هنوز هم باقی است.

● درمانگاهی در خفر تأسیس کرد و موقوفاتی هم برای آن معین کرد.

۸۹- حاج محمدحسن نمازی

از مردان خیرخواه و نیکوکار فارس بود چنانکه در حدود سال ۱۳۳۳ هجری مطابق ۲۴۷۳ شاهنشاهی هنگام جنگ بین الملل اول که جنوب ایران تحت فشار و تسلط خارجیها بود و دولت انگلیس برای بزانو درآوردن ایران با ایجاد قحطی مصنوعی از ورود گندم و خواروبار بایران جلوگیری میکرد این شخص توسط کشتیهای خود گندم و برنج و سایر مواد خوراکی را از هندوستان بایران وارد میکرد و مجاناً در اختیار مردم میگذاشت.

۹۰- حاج محمدحسین نمازی

برادر حاج محمدحسن نمازی که از تجار نیکوکار و فرهنگ دوست بود در سال ۱۳۳۲ هجری مطابق ۲۴۷۲ شاهنشاهی دبستان چهارکلاسه‌ای در خانه شخصی خود و به نظامت آقای ابوالقاسم برهان تأسیس کرد. این مدرسه در سال ۱۳۶۹ هجری مطابق ۲۵۰۸ شاهنشاهی به عمارت مجللی که آقای مهدی نمازی برای این مدرسه ساخت منتقل گردید و امروز از دبیرستانهای مهم شیراز است.

۹۱- حاج سید محمد منصوری (مذهب الدوله)

فرزند حاج سیدعلی منصوری در سال ۱۳۳۳ هجری مطابق ۲۴۷۳ شاهنشاهی در يك قسمت از مدرسه مذهبیه

دبستان چهارکلاسه ای بنام (منصوریه) تأسیس کرد که تا امروز هم باقی است .

۹۲- شیخ آقا امامی

در سال ۱۳۳۴ هجری مطابق ۲۴۷۴ شاهنشاهی مدرسه شش کلاسه ای تأسیس کرد که بعداً شیخ عبدالعزیز (مؤید الشریعه) از محل ثلث پدر خود مرحوم حاج شیخ زین العابدین مخارج آنرا تأمین کرد و بنام خود آنرا (مدرسه مؤیدیه) نامید که امروز هم باقی است .

۹۳- محمد تقی فیلسوف روانشاد

از دانشمندان و فرهنگ دوستان فارس در سال ۱۳۳۵ هجری مطابق ۲۴۷۵ شاهنشاهی مدرسه ای بنام (مدرسه فارس) تأسیس کرد .

۹۴- شیخ محمد حسین ناصر معدلی

در سال ۱۳۳۷ هجری مطابق ۲۴۷۷ شاهنشاهی مدرسه ای بنام (تدین) تأسیس کرد که پس از چندی منحل گردید .

۹۵- محمد حسن چینی

در سال ۱۳۳۸ هجری مطابق ۲۴۷۸ شاهنشاهی مدرسه چهارکلاسه ای تأسیس کرد بنام (مدرسه اسلامیة) که امروز بنام (دبیرستان سعدی) باقی است .

۹۶- میرزا علی اکبر دستغیب

در این سال (مدرسه پهلوی) تأسیس کرد که هنوز هم باقی است .

۹۷- محمدتقی مؤیدالملک

در همین سال مدرسه‌ای بنام (مدرسه خیریه مؤیدیه) تأسیس کرد .

۹۸- کمال‌الدین افصح

در این سال (مدرسه کمالیه) را تأسیس کرد . این مدرسه بعداً بنام (هدایت) و امروز بنام دبستان ۱۵ بهمن موسوم گردید .

۹۹- خانم سکینه آغازی

اولین بانوی نیکوکاری است که باوجود مخالفتها و کارشکنیهای زمان خود در منزل شخصی خود (مدرسه عفتیه) در سال ۱۳۳۹ هجری مطابق ۲۴۷۹ شاهنشاهی تأسیس کرد که تا امروز هم باقی است .

۱۰۰- محمدعلی دانشی

در سال ۱۳۴۲ هجری مطابق ۲۴۸۲ شاهنشاهی مدرسه‌ای بنام (دانش) تأسیس کرد که بعداً ضمیمه مدرسه پهلوی شد .

۱۰۱- ابوالقاسم حسام (حسام الواعظین)

در سال ۱۳۴۳ هجری مطابق ۲۴۸۳ شاهنشاهی با کمک آیت الله شیخ مرتضی مجتهد محلاتی مدرسه‌ای بنام (مدرسه مرتضوی) تأسیس کرد که امروز بنام (دبستان فرهنگ) باقی است .

۱۰۲- سید محمدصادق غیائی

در سال ۱۳۴۳ هجری مطابق ۲۴۸۳ شاهنشاهی از محل موقوفات مرحوم شیخ محمود مجتهد شیرازی مدرسه‌ای تأسیس کرد بنام (مدرسه محمودیه) این مدرسه امروز بنام (مدرسه صدرا) نامیده شده .

۱۰۳- خانم عالمتاج ناموس

با دشواریهایی که در راه ایجاد مدرسه دخترانه در گذشته بود این بانوی فرهنگ دوست در سال ۱۳۰۳ خورشیدی مطابق ۲۴۸۳ شاهنشاهی مدرسه دخترانه ناموس را تأسیس کرد که امروز هم باقی است .

۱۰۴- کرامت الله مشیری

از مردان کریم و نیکوکار شیراز بود که برای شادی روح (خانم سلطان الحاجیه) دختر مشیرالملک چند قطعه از املاک خود را که از آن مرحوم بایشان منتقل شده بود (از قبیل املاک سیرجان و نامور) وقف ایجاد و توسعه مدرسه‌ای که بنام آن مرحومه (سلطانی) نامیده شد نمود.

همچنین شخصاً يك قطعه زمین جهت ایجاد يك باب مدرسه به فرهنگت فارس اهدا کرد .

۱۰۵- ضیاءالواعظین

این شخص با دست خالی و دلی پرشور و امید همت تأسیس هنرستانی در شیراز گماشت - در سال ۱۳۰۵ خورشیدی مطابق ۲۴۸۵ شاهنشاهی در کنار پل شاه میر- علی بن حمزه در عمارت مخروبه آرامگاه محمدرحیم خان زند فرزند کریمخان چند اطاق به کلاس درس اختصاص داد و در کاروانسرای مقابل آن هم ماشین‌ها و وسائل کارگاهی نصب کرد و بدین ترتیب شالوده بنای هنرستان محمدرضاشاه و انستیتو تکنولوژی فعلی را گذاشت . بعداً ضیاءالواعظین توانست از محل عوارض تریاک که متجاوز از ۱۲۰ هزار ریال بود محل فعلی هنرستان را بنا نماید که در سال ۲۴۸۶ شاهنشاهی افتتاح گردید .

۱۰۶- ابوطالب شایق

در سال ۱۳۰۹ خورشیدی مطابق ۲۴۸۹ شاهنشاهی مدرسه‌ای بنام (شایق) تأسیس نمود .

۱۰۷- حاج محمدباقر بهبهانی

در سال ۲۴۸۹ شاهنشاهی مسجد نو را بمباشرت مرحوم علی اصطهباناتی تعمیر اساسی نمود .

۱۰۸- دکتر کار

این دکتر مسیحی نیکوکار در حدود سال ۱۳۱۰ خورشیدی مطابق ۲۴۹۰ شاهنشاهی بیمارستان مرسلین مسیحی را در شیراز برای تفقد و معالجه بیماران بیضاعت تأسیس کرد .

۱۰۹- دبیر اعظم بهرامی

که در سال ۱۳۱۰ خورشیدی مطابق ۲۴۹۰ شاهنشاهی استاندار فارس بود آرامگاه حافظیه را تعمیر اساسی نمود.

۱۱۰- فضل الله شرقی

از مردمان نیک نفس و نیکوکار و خیراندیش فارس اند که علاوه بر انتشار روزنامه وزین پارس در سال ۱۳۱۲ خورشیدی مطابق ۲۴۹۲ شاهنشاهی مدرسه ابن سینا را تأسیس نمودند . امروز این مدرسه توسعه یافته و مدرسه راهنمایی شرقی نیز ضمیمه آن میباشد . آقای شرقی در کارهای خیر پیشقدم بوده و بمردم این شهر خدمات شایان توجهی کرده اند .

۱۱۱- حجة السلام حاج شیخ یوسف حدائق

فرزند شیخ ابوالحسن کازرونی از فحول دانشمندان و نیکوکاران شیراز و از مجتهدین بنام فارس اند که چند دوره به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شدند این دانشمند نیکوکار ابتدا مدرسه مقیمیه را تعمیر نمود و

سپس به تعمیر و احیاء مدارس و مساجد و تکایای شیراز که رو بویرانی میرفت پرداخت از جمله مدرسه حکیم و حرم سید علاءالدین حسین (ع) (آستانه) و مخصوصاً مسجد جامع عتیق شیراز را با کمک مادی مردم نیکوکار شیراز تعمیر و نوسازی نمود. در سال ۱۳۲۲ خورشیدی مطابق (۲۵۰۲ شاهنشاهی) وفات یافت.

۱۱۲- حاج سید عبدالحسین دستغیب

امام مسجد جامع عتیق شیراز است که نسبت به تعمیر این مسجد همت گماشت و بکمک حاج شیخ یوسف حدائق مسجدی که بصورت تلی از سنگ و خاک درآمد بود بهمت این دوشخص و کمک مالی مردم تبدیل به مسجدی سالم و زیبا گردید.

۱۱۳- حاج فروزان معمار

از اشخاص نیکوکار و خیر شیراز که علاوه بر تعمیر بقاع متبرکه بهزینۀ خویش تالار بزرگی برای برگزاری وعظ و خطابه و ارشاد مردم ساخت.

۱۱۴- سرلشکر علی ریاضی

در حدود سال ۱۳۱۴ خورشیدی مطابق ۲۴۹۴ شاهنشاهی بکمک جلالالدین پیرزاد رئیس تعمیرات ابنیه تاریخی و آقای عزیز صراف معمار در آستانه سید علاءالدین حسین تعمیرات اساسی نمود.

۱۱۵- شیخ عبدالکریم سعادت

از مردان خیر و نیکوکار و فرهنگ دوست که در راه اعتلای فرهنگ مجاهدات زیادی نمود از جمله کتابخانه ملی فارس باهتمام و کوشش این شخص ایجاد گردید.

۱۱۶- مهدی نمازی

فرزند حاج محمدحسین نمازی با صرف یکمیلیون و پانصد هزار تومان ساختمان مجللی جهت مدرسه نمازی نمود. این مدرسه که توسط پدرش تاسیس شده بود در سال ۱۳۲۸ خورشیدی مطابق ۲۵۰۸ شاهنشاهی به این محل انتقال یافت و امروز از دبیرستانهای مهم شیراز است و همچنین این مرد نیکوکار در سال ۱۳۳۴ خورشیدی مطابق ۲۵۱۴ شاهنشاهی هم عمارت هنرستان حرفه‌ای نمازی را در جوار این مدرسه بنا نمود و شاهنشاه آریامهر در ششم خرداد این سال در سفری که بشیراز فرمودند اجازه نصب اولین سنگ بنای هنرستان را صادر فرمودند.

۱۱۷- محمد نمازی

فرزند حاج محمدحسن نمازی برای تامین بهداشت اهالی شیراز و تهیه آب پاک و گوارا و سالم برای همشهریهای خود بانظر شهرداری شیراز برای لوله‌کشی آب در شهر شرکتی بنام (بنگاه آب) با سرمایه هفت میلیون و پانصد هزار ریال تاسیس کرد که کلیه سهام آنرا شخصاً خریداری نمود و لوله‌کشی آب شیراز (که اولین شهر ایران است که لوله‌کشی شده) در روز جمعه دوازدهم اردیبهشت

ماه ۱۳۳۱ خورشیدی مطابق ۲۵۱۱ شاهنشاهی بدست مبارك شاهنشاه آریامهر افتتاح گردید. در این روز با قطع نوار بدست شاهنشاه آریامهر لوحه‌ای نمودار شده که روی آن نوشته شده بود. «با تأییدات خداوند متعال اعلیحضرت محمدرضا شاه پهلوی. شاهنشاه ایران روز جمعه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۳۱ هجری خورشیدی لوله‌کشی آب شیراز را که بهمت آقای محمدنمازی انجام شده افتتاح فرمودند». و همچنین بهمت این مرد نیکوکار بیمارستان عظیم و مجهز نمازی ساخته شد که تمام درآمد بنگاه آب بعنوان موقوفه برای مخارج این بیمارستان تعیین گردید شاهنشاه آریامهر در سال ۱۳۳۱ خورشیدی مطابق ۲۵۱۱ شاهنشاهی هنگام تماشای این بیمارستان که در حال ساختمان بود فرمودند «خداوند توفیق خیر باین مرد بدهد این بیمارستان مثل یکی از مریضخانه‌های خوب امریکا است».

۱۱۸- محمود جاوید

در سال ۱۳۲۵ خورشیدی مطابق ۲۵۰۵ شاهنشاهی قطعه زمینی به فرهنگ فارس اهداء کرد که مدرسه‌ای بنام خود او در آن ساخته شد.

۱۱۹- لطفعلی معدل (معدل السلطنه)

از اشخاص نیکوکار و خیراندیش فارس بود که علاوه بر خدمات فرهنگی و عمرانی يك قطعه زمین برای ایجاد مدرسه به فرهنگ فارس اهداء کرد.

۱۲۰- حسین ایگار (اعتمادالتجار)

از تجار خیراندیش و نیکوکار شیراز بود که ثروت خود را در راه رفاه همشهریهای خویش بکار برد از جمله:

- تأسیس کارخانه پارچه بافی شیراز.
- تأسیس شرکت سهامی ریسندگی و بافندگی اعتمادیه بوشهر.

- ساختمان يك باب آموزشگاه بنام (مدرسه ایگار).
- تأسیس کارخانه چینی سازی شیراز.
- اهداء يك باب عمارت به فرهنگ فارس که فعلا محل مدرسه (رضاشاه کبیر) میباشد.

- ساختمان مجدد (دروازه قرآن) که امروز سمبل شناسائی شهر شیراز است بهزینه خویش در سال ۱۳۲۷ خورشیدی مطابق ۲۵۰۷ شاهنشاهی که طبق وصیت خود او در اطاق سمت چپ آن مدفون است.

۱۲۱- جلال توللی

يك باب ساختمان برای ایجاد مدرسه به آموزش و پرورش فارس اهداء کرد که فعلا بنام خودایشان نامیده شد.

۱۲۲- رضا مزینی

مدیرکل آموزش و پرورش وقت که در سال ۱۳۲۹ خورشیدی مطابق ۲۵۰۹ شاهنشاهی در راه ایجاد کتابخانه ملی و تشویق مردم به كمك در این باره خدمات شایان توجهی کرد.

۱۲۳- سید حسام الدین فالی

از فقها و مجتهدین معاصر که در مسجد وکیل اقامه نماز جماعت می نمود و در تعمیر و مرمت مسجد مزبور و سایر مساجد سعی وافر داشت و اغلب دارائی خود را صرف فقرا و مساکین می نمود.

۱۲۴- آیه‌اله حاج شیخ بهاءالدین محلاتی

وی که از مجتهدین و دانشمندان شیراز می باشد و بنیادهای نیک نهاده است برای هدایت جوانان و تشریح حقایق دین انجمن دین و دانش را در شیراز تأسیس کرد و نشریاتی در همین زمینه منتشر می نمود.

۱۲۵- حاج سید نورالدین هاشمی حسینی

از مجتهدین و دانشمندان شیراز بود که علاوه بر تأسیس حزب برادران و انتشار روزنامه (مهرایزد) هنگام شیوع مرض آنفلوآنزا و حصبه عمومی در شیراز با ایجاد مؤسسه خیریه‌ای که تشکیل داد شخصاً تا نیمه‌های شب باتفاق یکنفر طبیب در شهر گردش نموده بمداوای بیماران میپرداخت و عده کثیری را از مرگ نجات داد.

۱۲۶- محمود شبانکاره

از خدمتگزاران و نیکوکاران فارس که علاوه بر تأسیس کارخانه سیگارپیچی و یخساز که باعث رفاه اهالی شیراز شد با ایجاد کارخانه آرد شبانکاره رونقی تازه به کار خبازان و قنادان داد.

۱۲۷- حاج میرزا محمدخلیل خلیلی

بازرگان و تاجر نیکوکار شیرازی که بهزینه شخصی علاوه بر ایجاد باغی که مایه اشتهار شیراز شده بیمارستانی نیز مخصوص چشم و گوش و حلق و بینی در جوار بیمارستان نمازی ساخت که امروز از آن استفاده میشود.

۱۲۸- عنایت الله پوستچی

از نیکوکاران معروف فارس که بنای بیمارستان چشم پوستچی را در زمینی بمساحت بیست هزار مترمربع در سال ۱۳۳۳ خورشیدی مطابق ۲۵۱۳ شاهنشاهی شروع کرد و در اردیبهشت ۱۳۴۶ (۲۵۲۶ شاهنشاهی) آنرا افتتاح نمود دراین بیمارستان ۵۲ تخت بهزینه شخصی آقای پوستچی برای بیماران بی بضاعت اداره میشود.

۱۲۹- دکتر عنایت الله سلامی

از اشخاص نیکوکار و نیک اندیش فارس اند که علاوه بر کارهای خیری که در راه رفاه همشهریهای خود نمود اقدام به تأسیس بیمارستان روانی سلامی نمود که بیماران را با روش صحیح و اسلوبی تازه هم درمان مینماید و هم به انواع هنرها آشنا میسازد و همچنین دهکده بزرگ و آموزنده ای جهت نگهداری بیماران روانی در زمین بسیار وسیعی ایجاد کرده که در آن بیماران بموازات درمان به هنرهای مختلف مشغول اند. این شخص تمام جوانی و عمر و ثروت خود را صرف معالجه بیماران و تفقد از درماندگان مینماید.

۱۳۰- مهندس سالور

رئیس کارخانه سیمان شیراز که علاوه بر مرمت و تعمیر چند مسجد قدیمی، در محل کارخانه سیمان هم اقدام به ساختمان يك مسجد کرده اند.

۱۳۱- حاج عبدالحسین یقطین

مشغول ساختن مسجد جدیدی هستند که دارای تمام وسائل و پنج گنبد میباشد و شاید در خاورمیانه بی نظیر باشد. همچنین این مرد نیکوکار مشغول ساختن بیمارستان و حمامی نیز میباشد.

۱۳۲- عبدالحسین دهقان

این شخص نیکوکار و خیراندیش علاوه بر شرکت در خرید زمین جهت دارالرحمه (گورستان عمومی) اخیراً نیز مبلغ يك میلیون ریال برای توسعه و نوسازی به هیأت امناء گورستان دارالرحمه پرداخت نمودند و همچنین اقدامات خداپسندانه زیر را نموده اند:

● ساختمان سردر (دارالرحمه) که مقدمات ساختمان آن فراهم گردیده است.

● اهداء دوازده هزار متر زمین جهت تأسیس بیمارستان مبارزه با سرطان در اراضی (کشن) شیراز.

● اهداء یکصد هزار متر زمین از اراضی اکبرآباد جهت ساختن خانه های ارزان قیمت جهت خانواده های کم درآمد.

● احداث يك باب دبیرستان در زمینی بمساحت

چهار هزار متر با تمام وسائل که مقدمات ساختمان آن فراهم گردیده است .

۱۳۳- احمد نادر کاظمی

رئیس کمیته جنبش ملی نیکوکاری در استان فارس و رئیس کارخانه ریشمک . شروع بساختن درمانگاهی در سه طبقه بمساحت یک هزار و پانصد متر زیر بنا و چهار هزار متر فضا اول خیابان پیرنیا نموده که امید است در سال آینده از آن بهره برداری شود.

۱۳۴- ایرج مهرزاد

مرد نیکوکار و خیراندیش و نماینده مردم شیراز که در زمان تصدی ریاست شهرداری شیراز خدمات گرانمایه ای باین شهر نموده اند اخیراً نیز بمنظور ایجاد يك درمانگاه مبلغ ده میلیون ریال تعهد کرده اند که ب اداره کل بهداشتی استان پرداخت نمایند .

۱۳۵- عزیزالله قوامی

جهت ایجاد تأسیسات آموزشی در شیراز تعهد پرداخت پنج میلیون ریال و زمینی بمساحت پنج هزار مترمربع نموده اند .

۱۳۶- سید عباس دانش

يك قطعه زمین بمساحت هزار و دویست مترمربع توسط عده ای از نیکوکاران جهت ساختمان درمانگاه

اختصاص داده شده که ساختمان نصف آنرا سید عباس دانش تقبل نموده‌اند و اکنون مشغول ساختمان میباشند.

۱۳۷- حاج سید احمد عربزاده

کارهای خدایسندانه این مرد نیکوکار بشرح زیر است :

● احداث مسجد امام حسین در خیابان باغشاه شیراز
این مسجد بسبب جدید و بازیبائی خاصی ساخته شده و در سوم شعبان سال ۱۳۵۰ مطابق ۲۵۳۰ شاهنشاهی (روز تولد حضرت امام حسین ۴) افتتاح شد. این مسجد دارای کتابخانه و سالن اجتماعات و در حقیقت علاوه بر محل اجرای مراسم مذهبی مکان مناسبی است برای پژوهندگان معارف اسلامی.

● پرورشگاهی جهت نگهداری ایتام بوجود آورد.
● درمانگاهی بنام (درمانگاه حسینی) بهزینه شخصی تأسیس کرد.
● ایوان حضرت سید میراحمد ع را تعمیر نمود.

۱۳۸- حاج محمد مهدی اصغری

ازطرف وکیل ورثه مرحوم حاج محمد مهدی اصغری برای هم‌آهنگی با جنبش ملی نیکوکاری دو هزار متر زمین واقع در خیابان شهبانو فرح جهت ساختمان يك باب (مهد كودك) اختصاص داده شده .

۱۳۹- محمد اسماعیل امتیاز

علاوه بر احداث يك مسجد در خیابان مشیر بنام (مسجد امتیاز) مقداری زمین واقع در خیابان قصرالدشت هم برای ساختن يك بیمارستان اختصاص داده‌اند که اکنون مشغول تهیه مقدمات ساختمان آن میباشند .

۱۴۰- رجبعلی هوائی

مقداری از ثروت خود را صرف رفاه بینوایان و فقرا نموده و درمانگاه مجهزی بنام (درمانگاه هوائی) در شیراز به‌زینه شخصی تأسیس نموده‌اند .

۱۴۱- محمد رضا اخلاق عالم

کوی دباغخانه که از خانه‌های مخروبه و بی حفاظی تشکیل میشد و اهالی از بوی عفن دباغخانه در عذاب بودند بکوشش و همت این شخص و پول مردم خیرخواه بصورت آبرومندی درآمد که دارای برق و آب و خیابان و مدرسه و مسجد گردید .

۱۴۲- حاج صدرالله کوشش

در خیابان فرودگاه سابق شیراز اقدام به ساختن مسجد و حمام کرده و کارهای عام‌المنفعه دیگری نیز انجام داده است .

۱۴۳- حاج محمدجعفر دادخواه

علاوه بر تشکیل مجالس دینی جهت ارشاد مردم .

مسجد اعظم شاه قبس را در خیابان قصرالدشت ساخت.

۱۴۴- حاج شکرالله سوزنده

در شیراز به هزینه شخصی ساختمانی جهت (دار- التبلیغ) جهت ترویج دین اسلام احداث نمودند که موقوفاتی هم دارد. از طرفی هم جهت احداث درمانگاه و زایشگاهی در احمدآباد خفر مزرعه‌ای وقف نموده‌اند.

۱۴۵- سید مصطفی ماجدی

در خیابان جاده زندان يك مسجد و يك درمانگاه بنام (درمانگاه موسی بن جعفر) احداث کرده‌اند.

۱۴۶- محمود ایرانی

مسجد ایرنی را در خیابان شوریده شیراز به هزینه خود بنا کرده‌اند.

در خیابان قآنی نو شیراز با هزینه شخصی مسجد زیبایی بنام (مسجدالنبی) احداث کرد و چند باب مغازه و زمین زراعتی بر آن وقف نمود.

۱۴۷- حاج قلی نثاری

در خیابان قآنی نو شیراز با هزینه شخصی مسجد زیبایی بنام (مسجدالنبی) احداث کرد و چند باب مغازه و مقداری زمین زراعتی بر آن وقف نمود.

۱۴۸- حاج ابوالقاسم رجائی

در خیابان قصرالدشت شیراز مسجد باشکوهی بنام (مسجد رجائی) بهزینۀ شخصی ساخت.

۱۴۹- حسین عارف

این شخص علاوه بر کارهای خیر و خداپسندانه‌ای که در راه کومک به مستمندان مینماید مقداری از ثروت خود را در اختیار جمعیت خیریه اسلامی نهاده که صرف امور خیر شود و ضمناً مقداری زمین نیز جهت بنای درمانگاه ولی عصر اهدا کرده‌اند.

۱۵۰- سید محمدصادق انجو

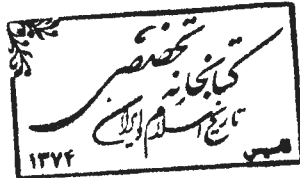
از اشخاصی خیر و نیکو کار شیرازاند که علاوه بر شرکت در (جمعیت خیریه اسلامی) با دستیگری درماندگان و کومک به خانواده‌های بی‌سرپرست در (ساختمان کوی امام علی علیه‌السلام) سهم بسزائی دارند.

۱۵۱- عباس بنی‌عباس

این شخص با کومک به مستمندان و خدمت در درمانگاه ولی عصر و شرکت در (انجمن خیریه اسلامی) نام خود را در ردیف نیکوکاران این شهر ثبت رسانیده.

۱۵۲- عباس حمیری

با شرکت در انجمن (خیریه اسلامی) و ساختمان‌خانه

برای بی‌سرپرست‌ها و خدمت در بیمارستان ولی عصر یکی از اشخاص نیکوکار شیراز می‌باشند .

۱۵۳- حاج حسینعلی رئیسی اردکانی

علاوه بر کارهای نیک در سپیدان در شیراز هم مسجدی در دارالرحمه ساخته و قسمتی از زمینهای گورستان دارالرحمه را واگذار کرده و نیمی از هزینه ساختمان غسلخانه جدید را پرداخته و همچنین قسمتی از هزینه ساختمان مسجد قائم واقع در فلکه اطلسی پرداخته‌اند .

۱۵۴- دکتر محمد تقی میر

استاد دانشگاه با ایجاد بیمارستان و زایشگاه خصوصی نسبت به تهیدستان و بینوایان مساعدت و کمک مینمایند .

۱۵۵- علی سامی

این شخص دانشمند و نیکوکار در زمانی که رئیس بنگاه علمی تخت جمشید بودند و هنگامی هم که سرپرستی تعمیرات ابنیه تاریخی فارس بعهده‌اشان بود در راه تعمیرات مساجد و بقاء متبرکه و آثار تاریخی سعی و کوشش شایان تقدیری نموده‌اند .

در پایان این قسمت بمعرفی چند جمعیت خیریه که گردانندگان آن از چند نفر تشکیل یافته می‌پردازیم .

● ایجاد مؤسسه (بنیاد ایران)

بمنظور کوشش در راه رفاه مردم شیراز و کمک به

آموزش و پرورش فرزندان شهر بهمت حاج محمدنمازی و مرکب از افراد زیر تشکیل گردید.

لطفعلی معدل - علی نمازی - دکتر قربان - دکتر مهرا برهان - هوشمند که ریاست هیأت مدیره بنگاد با آقای علاء وزیر دربار شاهنشاهی و دبیرکل بنیاد ایران آقای صدرزاده بود. این بنیاد توانست علاوه بر کار لوله کشی آب شیراز و ایجاد بیمارستان نمازی کارهای خیر دیگری نیز انجام دهد.

● هیأت امناء شاه چراغ شیراز

کوششهای خداپسندانه گروهی از انسانهای با اخلاص را که در کار سازندگی آستانه مقدس حضرت احمد بن موسی (شاه چراغ) ع - کوشش کرده اند هم يك نوع حفظ شعائر مذهبی است و هم نیکوکاری در راه خدا و برای رضای خدا این هیأت از سال ۱۳۴۴ خورشیدی مصادف با سال ۲۵۲۴ شاهنشاهی تشکیل شد و برای توسعه و گسترش صحن و آبادانی بقعه وسایر تأسیسات این امامزاده کوششهای خداپسندانه ای کرده اند از جمله گنبد شاه چراغ که ترك برداشته و بیم خرابی آن میرفت بهمت سید محمد حسین شریفی پدر آقای دکتر صدرالدین شریفی الدین شریفی متولی فعلی و آقای دکتر صدرالدین شریفی نایب التولیه و مساعی سایر هیئت امناء از جمله حجة الاسلام آقای ابن یوسف حدائق و آقای علی سامی برچیده شد و استخوان بندی آهن تمپیه و نصب گردید و بامر شاهنشاه آریامهر سیمانکاری و کاشی کاری زیبای آن انجام

گرفت این هیأت برای توسعه و نوسازی شاهچراغ مشغول خدمت میباشند.

● هیئت محمدی

به سرپرستی حاج محمد قاسم ماکولاتی و حاج منصور محزون زمینی بمساحت یکهزار متر مربع در خیابان زند جنب مسجد آقاباباخان بارزش سه میلیون تومان باکمک افراد خیر و نیکوکار شیراز درمانگاهی بنام (درمانگاه محمدی) ایجاد کرده اند که بنای آن در دست اقدام است.

● انجمن خیریه اسلامی

در سال ۱۳۴۶ خورشیدی مطابق ۲۵۲۶ شاهنشاهی در شیراز تشکیل گردید علاوه بردادن داروی مجانی به بیماران و تهیه لباس و مسکن برای بی سرپرست ها با ایجاد (درمانگاه ولی عصر) که تحت نظر هیأت امناء اداره میشود بمعالجه فقراء و بینوایان میپردازند.
از کارهای خداپسندانه این جمعیت هم ایجاد (کوی امام علی علیه السلام) جهت مردم بی خانه است.

● صندوق تعاون اسلامی

کار این صندوق دادن وام بدون بهره وبدون کار- مزد است به افراد مستمند ومحتاج - این صندوق تا کنون ۲۵۰۰ وام پرداخت نمود. وزیر نظر مردان نیکوکار زیر اداه میشود.
آقایان سید محمدصادق انجو - محمدعلی مازندرانی

علی اکبر ایمانیه - ابوالقاسم مصلح - سید لطف الله هاشمی
حسین نجات و آیت الله سید رضی - شیخ الاسلامی.

● دارالشفاء

تحت نظر هیأت امناء که بریاست آقای رضا زاده اداره
میشود تاکنون توانسته عده زیادی از بیماران بی بضاعت و
مستمند را مجاناً معالجه کرده و حتی داروی مجانی در
اختیار آنان گذاشته است.

اما از آنجا که (الناس علی دین ملوکهم) کلیه این
نیکوکاریها و کارهای خیری که مختصراً نگاشته آمد به
پیروی از نیت خیرخواهانه پدر تاجدار این کشور است
تعمیرات و اصلاحات اساسی در کلیه بناهای تاریخی و
مساجد و حسینیهها روی داده که ذکر آنها بطول می انجامد.
بناهای تاریخی و آثار هنری ایران خریداری شده و
ثبت رسیده و از انهدام آنها جلوگیری بعمل آمده است.
بیمارستانها و درمانگاههای متعددی در گوشه و کنار
پارس از طرف دولت و دانشگاه و وزارت بهداشت و بهزیستی
تأسیس یافته که اکثراً مردم را مجاناً مداوا مینمایند.

انجمن های خیریه و سازمانهای متعددی که کار آنها
کمک به بینوایان و مردم مستمند میباشد در همه گوشه و
کنار پارس ایجاد شده که برای نمونه میتوان سازمان
شاهنشاهی خدمات اجتماعی جنبش ملی نیکوکاری و جمعیت
شیر و خورشید سرخ را نام برد که بیشتر این سازمانها و
جمعیت های خیریه تحت هدایت و ارشاد خاندان جلیل

سلطنتی است و بحق میتوان گفت که نیکوکار اصلی و
حقیقی اعضاء خاندان پهلوی هستند که سرمشق نیکو-
کاری و خیرخواهی برای سایر مردم می باشند.

نیکوکاران
شهرستانهای استان فارس

آبادہ

در شمال فارس قرارداد بر سر راه شیراز باصفهان
شهرستان آبادہ از شهرستانهای مهم و وسیع فارس است
کہ بہمان نسبت نیز افراد نیکوکار و انسان دوست آن
زیادند در اینجا مختصری از کارهای نیک انجام شدہ در
این شهرستان نوشته میشود.

۱- محمدحسین خان صولت الدولہ قشقائی

نماینده مجلس در سال ۱۳۲۷ خورشیدی مطابق ۲۵۰۷
شاهنشاهی یک ساختمان جهت ایجاد مدرسه بہ آموزش و
پرورش آمادہ اہدا نمود.

۲- خشنود مراغہ

بہزینہ شخصی آموزشگاهی ساخت و بہ فرهنگ آبادہ
اہدا نمود.

۳- جلال ظہیر امامی

مدیر کل ثبت احوال استان مازندران کہ اہل شهرستان
آبادہ میباشند علاوہ بر اہداء چند قطعہ از زمینهای ملکی
خود برای احداث ساختمان ادارات و سازمانهای دولتی،
اخیراً نیز پنجاه ہزار مترمربع زمین برای ساختمان
دانشگاهی در آبادہ اہداء نمودند.

۴- منصور چوبینه

مهندس راه و ساختمان که اهل آباده میباشند و فعلا مقیم تهران اند مبلغ پانصد هزار ریال جهت تأسیس دانشگاهی در آباده حواله نموده اند.

۵- علی کشمیری

ده هزار متر زمین در روستای اسفندآباد از توابع بخش ابرکوه (ابرکو) به انضمام مبلغ دویست هزار ریال برای مجتمع فرهنگی و آموزشی اهداء کرده اند.

۶- بخش های گوناگون

نیکوکاران شهرستان آباده که بطور خلاصه زمین یا پول یا ساختمانی برای ایجاد آموزشگاه داده اند:

- خانم ها : نسرين و شهره ضرافیان .

- آقایان : حاجی علی برومند ، حاجی علی اصغر رضانیا ، محمد کاظم و علیرضا رضانیا ، محمد حسن شهریار ، سید نورالدین یدالهی ، مالکین زمینهای اکبر-آباد و انجمن عمرانی صفاد ، گروهی از نیکوکاران و انجمن عمرانی صفاد ، اعضاء انجمن خانه و مدرسه دبیرستان سعدی بهمن ، انجمن عمرانی بهمن ، انجمن سورمق و گروهی از اهالی ، حاجی نعمت الهی ، انجمن عمرانی چنار احمدی ، خسروانی ، سپهری ، اهالی ریزکان ، اهالی طوط اهالی ده ترکان و بوانات ، امیرقلی سالاری ، محمد صادق فروتن ، غلامحسین وزیری و اصغر سجادی .

سپیدان

شهرستان سپیدان که در سابق آنرا اردکان فارس مینامیدند بین کامفیروز و بیضا و ممسنی واقع شده و جزء نواحی سردسیر است. در این شهرستان مرحوم حاجی حسین علی رئیسی اردکانی مردنیکوکار این شهرستان علاوه بر کارهای خیری که در شیراز انجام داده در شهرستان سپیدان هم کارهای خداپسندانه زیر را انجام داده‌اند.

- ۱- ساختمان يك حمام در قریه مقیم آباد سپیدان.
- ۲- ایجاد پلی بر روی رودخانه (شش‌پیر) در جاده سپیدان.

- ۳- ساختن يك غسالخانه در شهرستان سپیدان
- ۴- ساختن يك مسجد در شهر سپیدان بنام (مسجد رئیس حبیب‌الله).

- ۵- ایجاد يك بیمارستان چهل و پنج تخت‌خوابی به هزینه ده میلیون ریال در شهرستان سپیدان.

- ۶- پرداخت مستمری سالیانه به خانواده‌های فقیر و مستمند سپیدان.

- ۷- احداث يك حمام در روستای کمهر در شهرستان سپیدان.

ضمناً اداره آموزش و پرورش سپیدان اسامی نیکوکاران این شهرستان را در ارتباط با فعالیتهای گوناگون

آموزشی خدماتی نیکوکارانه انجام داده‌اند بدین ترتیب یادآور شده است:

- ۱- عبادالله جاهد اردکانی.
- ۲- اسماعیل مینائی اردکانی.
- ۳- رضا جوادی اردکانی.
- ۴- معزالدین پناهی اردکانی.
- ۵- حاجی محمد خسروانی.
- ۶- محمدحسینی.
- ۷- صدرالله رئیسی (نماینده مجلس).
- ۸- حاجی کهیار شرفیان.
- ۹- حسین زارع مؤیدی.
- ۱۰- منصور صادقی.

چهرم

چهرم از شهرستانهای مهم پارس و از شمال به شهرستانهای فسا و شیراز و از خاور به داراب و از باختر به شهرستان فیروزآباد و از جنوب به شهرستان لار محدود است.

اسامی نیکوکاران این شهرستان چنین است:

۱- حاجی مصطفی قلی دهقانی

پنج دانگ از يك باب خانه جهت ایجاد مدرسه اهداء کرده‌اند که در آن (دبستان دهبانی) تأسیس شده و همچنین

مبلغ پنجاه هزار ریال جهت خرید وسایل آموزشی و یک باب خانه جهت ایجاد مدرسه در روستای (کراده) بخش خفر واگذار کرده اند .

۲- حاجی محمد حسن دهقانی قطب آبادی

یکقطعه زمین بمساحت تقریبی پنج هکتار واقع در قطب آباد مرکز بخش کردیان جهرم واگذار کرده اند که فعلا با اعتبارات دولتی (آموزشگاه حرفه ای روستائی دهقانی) وساختمان نمایندگی آموزش و پرورش بخش در آن تأسیس شده است.

۳- حاجی سید حسن سیادت و حاج سید محمد سیادت و مرحوم سید عبدالرضا سیادت.

روی هم یکقطعه زمین بمساحت دوهزار چهارصد متر مربع به اداره آموزش و پرورش جهرم اهداء کرده اند که با اعتبارات دولتی (مدرسه راهنمایی سیادت) در آن تأسیس شده است.

۴- مرحومه بانو مرصع هنری

یکباب خانه به آموزش و پرورش اهداء کرده اند که در آن (دبستان مرصع) تأسیس یافته است.

۵- مرحومه بانو صارم دخت صارمی

یکباب منزل در روستای حسین آباد حومه جهرم یکباب خانه که در آن (دبستان صارمیه) تأسیس شده اهداء کرده اند.

۶- هاشم حق‌پناه

یکهزار متر مربع زمین به آموزش و پرورش جهرم اهداء کرده‌اند که در آن (دبستان دخترانه آذرمیدخت) احداث شده.

۷- بانو زمان ابلاغ جهرمی

(۱۷۶۴ متر مربع) زمین بادره آموزش و پرورش جهرم واگذار کرده‌اند که در آن از اعتبارات دولتی (دبستان ولی‌عصر) ساخته شده.

۸- بانو وقار السلطنه فرهنگ جهرمی و آقایان ضیاءالدین و محمدکریم فرهنگ جهرمی

یکقطعه زمین بمساحت ده هزار متر مربع جهت دانشسرای مقدماتی و یکقطعه زمین دیگر بمساحت (۲۷۴۰۲ مترمربع) جهت ایجاد هنرستان صنعتی به آموزش و پرورش جهرم اهداء نموده‌اند که در برنامه عمرانی ششم نسبت بساختمان آنها اقدام خواهد شد.

۹- جلال‌الدین هنری رئیس جمعیت شیرو خورشیدسرخ شهرستان جهرم

یازده هزار متر مربع زمین جهت تأسیس بیمارستان پنجاه تختخواهی و خانه پزشکان و پرستاران اهداء کرده‌اند که اکنون مورد بهره‌برداری است.

۱۰- مرحوم سید احمدبنی‌احمد

سه هزار متر مربع زمین جهت تأسیسات اداری به

جمعیت شیر و خورشید سرخ جهرم اهداء کرده‌اند.

۱۱- سید اکبر ضیغمی

بیست هزار متر مربع زمین برای احداث درمانگاه و خانه جوانان اهداء کرده‌اند که مقدمات تأسیس آن فراهم شده است.

۱۲- سید احمد حکیمزاده

یکمیلیون متر مربع زمین به جمعیت شیر و خورشید سرخ جهرم اهداء کرده‌اند که مورد استفاده قرار گرفته است.

۱۳- برادران حمیدیان

بیست هزار متر مربع زمین جهت امور عام المنفعه به جمعیت شیر و خورشید سرخ جهرم اهداء کرده‌اند.

فیروز آباد

شهرستان فیروزآباد از شمال بشیراز و کازرون و از مشرق بجهرم و از مغرب برازجان و بوشهر و از جنوب به لار محدود است. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر و مساحت آن قریب به پانصد هکتار است.

شهرستان فیروزآباد محل پرورش دانشمندانی مانند (عبدالله ابن مقفع) و (مسیح جمال‌الدین ابواسحاق فیروز آبادی) و (ابوطاهر محمد ابن یعقوب فیروزآبادی) است.

امروز از نیکوکاری بی نصیب نیست در اینجا بذکر نام چند نفر از مردان خیراندیش این شهرستان اکتفا مینمائیم.

۱- سید عنایت الله فیروزآبادی

- مرد نیکوکاری که ثروت و عمر خود را وقف همشهری-
های خود کرده بشرح زیر کارهای خداپسندانه نموده است:
- اهداء (۶۴۰۰ متر مربع) زمین به ژاندارمری
جهت احداث ساختمان هنگ.
  - اهداء (۸۰۰۰ متر مربع) زمین به ژاندارمری
جهت ساختمان پارکینگ.
  - اهداء (۱۰۰۰۰۰ متر مربع) زمین به ژاندارمری
جهت ساختمان جدید هنگ.
  - اهداء (۲۰۰۰۰ متر مربع) زمین بشهررداری
فیروزآباد جهت ایجاد پارک شهر.
  - اهداء (۵۵۰۰۰ متر مربع) زمین باتلمبه و چاه
و باغ و استخر جهت ایجاد گورستان جدید شهر.
  - اهداء (۶۱۰۰ متر مربع) زمین به فرمانداری
فیروزآباد جهت ساختمان فرمانداری.
  - اهداء (۶۰۰۰ متر مربع) به فرمانداری فیروزآباد
جهت ساختمان خانه های سازمانی.
  - اهداء (۲۰۰۰۰ متر مربع) به بهرداری جهت
احداث ساختمان کورس کبیر.
  - اهداء (۳۰۰۰ متر مربع) زمین به جمعیت شیرو
خورشید فیروزآباد جهت ساختمان.

- اهداء (۲۵۰ متر مربع) زمین به جمعیت شیرو خورشید فیروزآباد جهت احداث خانه پزشك جمعیت.
- اهداء (۷۰۰۰ متر مربع) زمین به آموزش و پرورش فیروز آباد جهت احداث دو باب مدرسه .
- اهداء يك زمین فوتبال به اداره آموزش و پرورش فیروزآباد.
- اهداء (۱۲۵۰۰ متر مربع) زمین به اداره امور اقتصادی و دارایی جهت ایجاد اداره غله .
- اهداء (۲۹۵۰ متر مربع) زمین به سازمان اطلاعات و امنیت شهرستان فیروزآباد جهت احداث ساختمان.

۲- حاجی هدایت حق شناس

سه هزار مترمربع زمین جهت احداث دانشسرا در فیروزآباد به اداره آموزش و پرورش این شهرستان اهداء کرده اند.

۳- حاج غلامحسین اسماعیل زاده

یکهزار و هفتصد متر مربع زمین بادره آموزش و پرورش فیروزآباد اهداء کرده اند تا درآن مدرسه ساخته شود.

کازرون

شهرستان کازرون در جنوب غربی شیراز واقع شده که در کنار آن خرابه‌های با عظمت شهر قدیمی شاپور و مجسمه بی‌نظیر شاپور اول واقع شده است (برای اطلاع کامل از این شهرستان نگاه کنید به کتاب (شهر سبز) اثر نگارنده).

این شهر از قدیم مرکز نیکوکاران بوده و امروز آثار خیر آنها دیده میشود که اندکی از آنها به شرح زیر است:

۱- خواجه حسام‌الدین افشار کازرونی

در سال ۱۱۰۰ هجری قمری مطابق ۲۴۴۷ شاهنشاهی مدرسه‌ای در کازرون ساخت و چندین هزار جلد کتاب و چندین قریه و مزرعه بر آن وقف نمود و علاوه بر این آب قنات خیرات را بشهر آورد که اهالی از آن استفاده میکنند.

۲- سید محمد حسین قدسی

از بانیان فرهنگ کازرون و از نیکوکاران بنام این شهرستانند که عمری در راه تربیت فرزندان کازرون زحمت کشیده‌اند.

۳- حاجی قنبر نیاکان و محمد خلیل امینی

مردان نیکوکاری که قسمتی از زمین دبیرستان

شاهیپور کازرون را اهداء کرده‌اند .

۴ - وراث مرحوم ناصر لشگر

زمین دبستان و دبیرستان دخترانه بهبهانی را ورثه مرحوم ناصر لشگر (ناصر دیوان) اهداء کردند که هزینه ساختمان آنرا هم آقای حاج محمد حسن بهبهانی در اختیار آموزش و پرورش کازرون قرار داد .

۵ - شکراله شاکری

وی که از اشخاص خیر و فرهنگ دوست کازرون می‌باشد زمینی برای احداث یکباب مدرسه به آموزش و پرورش کازرون اهداء کردند که از اعتبارات دولتی دبستان شش کلاسه (شاکر) در آن ساخته شد .

۶ - ابوطالب مصلائی

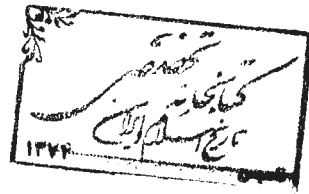
که از خانواده نیکوکار و نیک کردار کازرون‌اند یکباب خانه به آموزش و پرورش کازرون واگذار کردند که (دبستان مصلائی) در آن ساخته شد .

۷ - علم‌المهدی

موقوفاتی به آموزش و پرورش کازرون داده‌اند که از این محل (دبستان نوبنیاد علیا) ساخته شد .

* * *

فسا

شهرستان فسا واقع در مشرق شیراز از شهرستانهای مهم استان فارس است که ذیلا اسامی نیکوکاران این شهر و شهرستانهای : زاهدان فدشکویه، حسین آباد، میانده و رومیزعلیا را بطور خلاصه ذکر مینمائیم.

۱- حاج شیخ محمدتقی ذوالقدر

اهداء ۳۰۰۰۰ مترمربع زمین جهت ساختمان دبیرستان ذوالقدر فسا.

۲- حاج محمد تابان

۱۰۰۰۰ مترمربع زمین جهت ساختمان هنرستان روستائی فسا.

۳- حاج محمد کریم نظامی

۱۰۰۰۰ متر مربع زمین جهت هنرستان روستائی فسا.

۴- حاج عباس بازاریار

۲۰۰۰۰ مترمربع زمین جهت ایجاد هنرستان روستائی فسا.

۵- محمدعلی قانع

۱۰۰۰۰ مترمربع زمین جهت هنرستان روستائی فسا.

۶- حاج لطف‌علی نورمند قدیمی

۵ هزار متر مربع زمین برای ایجاد هنرستان روستائی
فسا.

۷- سید یحیی اطهر

۵۰۰ متر مربع زمین برای ساختمان هنرستان
روستائی فسا.

۸- مرتضی حکمت

۳۸۰۰ متر مربع زمین جهت احداث هنرستان
صنعتی فسا.

۹- قباد بازیار

۵۰ هزار متر مربع زمین جهت احداث مدارس جامع
و راهنمائی زاهدان.

۱۰- بهادر صمدی

۲۵۰۰ متر مربع زمین جهت احداث مدرسه دخترانه
بازیار زاهدان.

۱۱- دکتر ناصر زاهدی

۱۰۰۰ متر مربع زمین جهت احداث مدرسه سعید
نفیسی زاهدان.

۱۲- حاج درویش صادقی

۵۰۰ متر مربع زمین جهت احداث مدرسه سعید نفیسی
زاهدان.

۱۳- فضل الله بازيار و برادران

۲۰۰۰ متر مربع زمين جهت احداث مدرسه نوشيروان
زاهدان.

۱۴- دكتور مصطفى مهذب و برادران

۲ هزار مترمربع زمين جهت احداث مدرسه جديد-
التأسيس فدشكويه .

۱۵- حاج عباس بازيار

۲ هزار مترمربع جهت احداث (مدرسه ادبي)
حسين آباد.

۱۶- جمشيد تهمتن

۱۰۰۰ متر مربع زمين جهت احداث (مدرسه حافظ)
ميانده.

۱۷- حاج جليل منتخب

يك باب مدرسه بنام (ميررونيوز) رونيوز عليا.

لار

لارستان با وسعت ۲۸۰۰۰ هزار كيلومتر مربع در
جنوب ايران واقع شده و داراي چند بخش ميباشد. ۱-
بخش لامرد در جنوب. ۲- بخش جويم در شمال و بخش اوز
در مغرب اينك صورت نيكو كاران اين شهرستان:

- ۱- عبدالرحیم عطائی
یکباب دبستان در لار.
- ۲- حاج رضا افراشته
یکباب دبستان در لار.
- ۳- حاج عبدالحمین هدایت
یک باب دبیرستان در لار
- ۴- حاج قاسم علی مدنی
دبستان و مسجد در ده کویه لار.
- ۵- عبدالله هرمزی
دبستان و مسجد در گرانش
- ۶- غلامحسین سلیمی
دبستان و مسجد در گرانش
- ۷- سبزواری
دبستان و مسجد در گرانش
- ۸- حاج ابوالقاسم اشکنانی
لوله کشی آب و ایجاد درمانگاه گرانش
- ۹- حاج قنبر دلشاد
یکباب دبستان در عمارده.
- ۱۰- عبدالرحیم فرهیمی
یک دبستان و درمانگاه در هرمود.

۱۱- حاج عبدالله مشفق

سه باب مدرسه در منشور وقلات وخور.

۱۲- عبدالله زمین پیما

یکباب مدرسه در گلار.

۱۳- عبدالرحمن زمین پیما

يك باب مدرسه در اوز.

۱۴- محمدشریف هوشیار

يك باب مدرسه در اوز

۱۵- عبدالله یزدانی

ساختمان درمانگاه در اوز

۱۶- حاج محمد بدری

يك باب مدرسه در اوز

۱۷- خانم زینت حق شناس

يك باب مدرسه در اوز

۱۸- حاج هاشم بهروزیان

يك باب مدرسه و مبلغی پول برای امور بهداشتی در اوز

۱۹- عبدالعزیز خوشابی

يك باب مدرسه در اوز

۲۰- خانم مریم خضری

كمك به بیمارستان امداد در اوز

- ۲۱- حاج محمد امین رافعی
كمك به بیمارستان امداد در اوز
- ۲۲- عبدالرحمن احمدیان
يك باب كودكستان در اوز
- ۲۳- سيف الله بازرگانی
يك باب مدرسه در اوز
- ۲۴- سيد عبدالله هاشمی
يك باب مدرسه در كوره
- ۲۵- حاج هاشم سعيد
يك باب مدرسه در محلچه
- ۲۶- فتح الله فتحي
يك باب مدرسه در ده نو
- ۲۷- عبدالله ميراحمدی
تهيه وسائل پارك كودك در اوز
- ۲۸- حاج عبدالله اسماعيل زاده و اسمعيل اسماعيل زاده
يك باب مدرسه در خنج
- ۲۹- محمد ابراهيم اتباعی و محمود احمدی آزاد
پنج هزار متر مربع جهت احداث مدرسه در خنج.

* * *

ممسنی

شهرستان ممسنی در شمال غربی شیراز واقع شده آب و هوای آن در شمال سرد و در جنوب گرم است . این شهرستان را در قدیم (شوستان) میگفتند و بعداً بواسطه آمدن ایل ممسنی باین اسم خوانده شد .
نیکوکاران این شهرستان عبارتند از :

۱ - ولی کیانی کلانتر نورآباد (مرکز شهرستان)

زمینی جهت ساختمان دبستان و دبیرستان ایزدی به آموزش و پرورش اهدا کردند .

۲ - غلامحسین منصوری کلانتر فہلیان

زمینی جهت ساختمان (مدرسه وکیل فہلیان) در اختیار آموزش و پرورش ممسنی گذارده اند .

۳ - حسینقلی رستم - کلانتر رستم

یک باب خانه برای (دبستان جاوید) واگذار کرده اند در اینجا صورت نیکوکاران این شهرستان که از اداره آموزش و پرورش ممسنی رسیده آورده میشود . این نیکوکاران در این شهرستان بآدادن زمین یا پول نسبت به همشهریهای خود خدمت کرده اند :

۱ - سید محمد کاظم موسوی نژاد از روستای توتستان

از قریه برمك سفلی	۲ - کریم چوبینه
“ “	۳ - عبدالله چوبینه
“ “	۴ - کمندل چوبینه
“ “	۵ - مواج چوبینه
از روستای تلریزی	۶ - الیاس حسینی
“ “	۷ - الله داد جوکار
“ “	۸ - محمد حسین امیری
“ “	۹ - فریدون امیری
“ “	۱۰ - خلیفه امیری
“ “	۱۱ - لهراسب امیری
“ “	۱۲ - طاهر امیری
“ “	۱۳ - کیامرث امیری
“ “	۱۴ - سید خلیفه موسوی
از روستای جونجان	۱۵ - حشمت طباطبائی
“ “	۱۶ - ابوالحسن طباطبائی
ضمانی و روستای شوسنی	۱۷ - اردشیر نیکنام
ضمانی و روستای شوسنی	۱۸ - مختار جعفری
ضمانی و روستای شوسنی	۱۹ - سرمست بوستانی
ضمانی و روستای شوسنی	۲۰ - بوشهر خسروی

نیریز

در مشرق دریاچه بختگان (دریاچه نیریز یا دریاچه نمك) واقع شده كه از شش دهستان تشکیل شده است .

مرکز آن شهر نیریز است . در گذشته محمدحسین خان
حاکم نیریز در سال ۱۲۳۱ هجری مطابق ۲۴۹۰ شاهنشاهی
در نیریز (مدرسه خان) را ساخته که مزارع و املاکی نیز
بر آن وقف کرده است .

صورت نیکوکاران معاصر عبارت از :

۱ - بانو معصومه فاتح

۱۹۴۰ متر مربع زمین برای دبیرستان دخترانه نزهت
و محل اداره آموزش و پرورش نیریز اهداء کرده اند .

۲ - حبیب الله فرهمندی

۶۵۰۰ متر مربع زمین برای احداث دبستان فرهمندی

نیریز

۳ - مسعود بزرگی

۱۵۴۰ متر مربع زمین جهت ساختمان مدرسه راهنمایی

مسعود بزرگی نیریز

۴ - حاج سید مصطفی قطبی

۲۰۰۰ متر مربع جهت ساختمان مدرسه راهنمایی

حاج قطبی نیریز

۵ - حاج حبیب الله بهرامی

۲۵۰۰ متر مربع زمین جهت ساختمان دبستان امیرکبیر

نیریز

۶ - اسدالله مستقیمی

۳۰۰۰ متر مربع زمین بمنظور احداث دبیرستان شعله

نیریز

۷ - عبدالله ثباتی

۱۵۳۰ متر مربع زمین جهت احداث مدرسه راهنمائی
فضل نیریزی نیریزی

۸ - خانم فاطمه طباطبائی

۱۵۰۰ متر مربع زمین جهت دبستان فاطمه طباطبائی
نیریزی

۹ - امیر حسامی

۱۲۰۰ متر زمین جهت ایجاد دبستان فرهنگ پهلوی
نیریزی

۱۰ - دکتر افخم حکمت

۲۰۰۰۰ متر مربع زمین جهت تاسیسات فرهنگی آباده
طشتک

۱۱ - جهانگیر فاتح

۲۰۰۰ متر مربع زمین جهت مدرسه راهنمائی قطر و
سه بخش پشتکوه

۱۲ - هوشنگ فاتح

۲۰۰۰ متر مربع زمین جهت مدرسه راهنمائی قطر و
سه بخش پشتکوه

۱۳ - محمد حبیبی

۱۰۰۰ متر مربع زمین جهت احداث مدرسه راهنمائی
قطر و پشتکوه

داراب

یکی دیگر از شهرستان‌های استان فارس داراب است. در اینجا به یادآوری صورت نیکوکاران این شهرستان که از اداره آموزش و پرورش داراب رسیده است می‌پردازیم :

۱ - اسمعیل سرفراز

اهداء زمین دبستان مهرگان و درمانگاه سازمان شاهنشاهی در مرکز شهرستان .

۲ - حبیب‌الله امین‌زاده لاری

اهداء زمین و پرداخت هزینه ساختمان دبستان در روستای مادوان .

۳ - یحیی سرفرازی و محمد رضا جعفرپوریان

اهداء زمین بیمارستان شیر و خورشید سرخ کورش کبیر در مرکز شهرستان .

۴ - محمدعلی اشرف و احمد توکلی و اسماعیل سرفراز - سلیمان خادمی و ماشاءاله رستمی

مشترکاً زمین دبستان شاپور را در مرکز شهرستان داراب اهداء کرده‌اند.

۵ - بانو طلعت مشیری

اهداء زمین درمانگاه ۲۵ شهریور و پرداخت هزینه

نوسازی بقعه امامزاده علاءالدین حسین پیرمراد.

۶- میرزا محمدعلی بحرانی

اهداء زمین جهت مسجد و پرداخت هزینه ساختمان
آن در مرکز شهرستان .

۷- میرزا محمدرضا بحرانی

اهداء زمین دبستان داوری در مرکز شهرستان.

۸- میرزا مهدی مقدسی

اهداء زمین درمانگاه امدادی کورش کبیر در مرکز
شهرستان .

۹- مرحوم علی قلی بهارلو

پرداخت هزینه توسازی بقعه شاهزاده سیدابوالقاسم
در مرکز شهرستان .

۱۰- داود سرفرازی ، حشمت‌اله نیکخو ، محمد رضا

جعفرپوریان، فتحعلی حسینی و سید یوسف کمانی

اهداء هیجده هزار مترمربع زمین به شهرداری داراب
برای احداث فلکه در مدخل شهر .

* * *

در خاتمه باید اعتراف کرد که با همه تلاشی که بعمل
آمد جای چندین شهرستان در این کتاب خالی است و این
بعلت کم لطفی است که بعضی متأسفانه به ندای اینجانب
پاسخ ندادند. در اینجا باید از کسانی که نامشان در این کتاب
نیامده پوزش خواست .

محمدجواد بهروزی

(منابع و مأخذ)

آثار عجم : فرصت الدوله شیرازی
فارس نامه ناصری : میرزا حسن فسائی
گلستان سعدی : سعدی
مسجد جامع عتیق شیراز : علی نقی بهروزی
مسجد جامع سلطانی وکیل شیراز : علی نقی بهروزی
بناهای تاریخی آثار هنری شیراز: علی نقی بهروزی
شیراز در گذشته و حال : حسن امداد
اقلیم پارس : سید محمدتقی مصطفوی
پزشکان نامی فارس : دکتر محمدتقی میر
دانشمندان و سخن سرایان فارس : رکنزاده آدمیت
در پنج جلد
مرد نامتناهی : حسن صدر

شهر سبز : محمد جواد بهروزی
 شیراز : علی سامی
 تقویم تاریخی ۲۵۰۰ سال شاهنشاهی : محمد جواد بهروزی
 چراغ هدایت : عزیز شرقی
 سخنان محمد : ابوالقاسم پاینده
 نهج البلاغه : ابوالقاسم پاینده
 سخنان پیامبر بزرگ اسلام : جنبش ملی نیکوکاری
 چکیده‌ای از سخنان زرتشت : مهربان گشتاسب
 آثار تاریخی فارس : حسن امداد
 شهر شیراز : علی نقی بهروزی
 شیراز امروز : محمد مدرس صادقی
 سالنامه مدرسه سلطانی : محمد مدرس صادقی
 سالنامه دبیرستان ابن سینا : محمد مدرس صادقی
 سالنامه هنرستان نمازی : محمد مدرس صادقی
 سیر تکامل آئین کشورداری : حمید نیر نوری
 دانش دوستی در ایران : ضیاءالدین سجادی
 نقش ایرانیان در پیشرفت‌ها : محمد علی امام شوشتری
 آئین کشورداری ایرانیان : محمود شفیعی
 آئین شاهنشاهی در ایران : ابوالحسن علمی
 آزادمنشی کورش و داریوش : علی سامی
 دادگری و دادرسی در ایران : ابراهیم صفائی
 آزادی اندیشه در شاهنشاهی ایران : نصرت‌الله طاهری
 اطلاعات مربوط بآموزش و پرورش فارس : نصرت‌الله طاهری
 ارمغان هنرمندان فارس : نصرت‌الله طاهری
 سالنامه دبیرستان محمدرضا شاه پهلوی : نصرت‌الله طاهری
 سالنامه فرهنگ کازرون : نصرت‌الله طاهری